
REVOLTA ȚĂRANILOR DIN SATUL TABANI, JUDEȚUL HOTIN, ÎN LEGĂTURĂ CU APLICAREA REFORMEI AGRARE DIN 14 IULIE 1868

Valentin Tomuleț

Cuvinte-cheie: Tabani, județul Hotin, țărani, reformă, protest, revoltă.

Introducere

În studierea istoriei Basarabiei, după anexarea ei, în 1812, la Imperiul Rus, un interes deosebit prezintă schimbările care s-au produs în cadrul satului basarabean, în special după aplicarea în viață a reformelor liberale din anii '60-'70 ai secolului al XIX-lea. Dacă despre aplicarea în practică a Regulamentului agrar din 14 iulie 1868 s-a scris, în special, în istoriografia sovietică, în afara cercetării au rămas studiile pentru anumite localități luate în parte (excepție făcând doar aspectele care sunt reflectate în lucrările dedicate istoriei locale, deși și acelea sunt superficiale). Necesitatea studierii unei asemenea tematici este dictată de faptul că doar cunoașterea profundă a schimbărilor care s-au produs în satul basarabean după aplicarea în viață a acestor reforme permite cercetătorului, și nu numai, să pătrundă în logica internă a acestor procese și să înțeleagă mai profund politica socială pe care a promovat-o administrația imperială rusă în Basarabia în această perioadă de timp. Totodată, o cunoaștere detaliată a acestor probleme puse în discuție, în special a specificului dării în folosință de lungă durată (dreptul de uzufruct) țăranilor, după aplicarea în Basarabia a Regulamentului agrar din 14 iulie 1868, permite să subliniem convingător unitatea de structură și de dezvoltare istorică moștenită din Principatul Moldova și să evidențiem acele schimbări care au parvenit pe parcurs în satul basarabean sub regim de dominație țaristă.

În plus, prin abordarea acestei teme ne-am străduit să trezim interesul cititorului, în special al celui din mediul rural, dar nu numai, pentru destinul satului basarabean și oamenii lui, pentru istoria moșilor și strămoșilor lor, care cândva au fost «talpa» țării, pentru ca să nu se piardă identitatea lor socială și etnică și să înțeleagă mai pro-

fund schimbările de ordin social care au loc astăzi în Republica Moldova.

Semnificația triplă a denumirii localității/ moșiei/ocinii Tabani

Pentru a pătrunde în esența problemei, chiar de la început urmează să constatăm că sursele documentare de epocă, în diferite perioade de timp, atestă satul/moșia cu diferite denumiri – Mlinăuți, Mihălcăuți (Mihalcăuți) și Tabani. Drept argument în confirmarea acestei ipoteze ne servește faptul că, încă la 1878, sătenii știau despre variantele denumirii satului Tabani. Într-o cerere din 3 iunie 1878, adresată Administrației regionale în problemele țăranilor din Basarabia, locuitorii din satul Tabani (194 de semnatari), nemulțămiiți de modalitatea în care le-au fost repartizate loturile de pământ, după aplicarea Regulamentului agrar din 1868, prin separarea de către proprietara Maria Lisovski a moșiei Mihălcăuți de moșia Tabani, scriau că „încă din cele mai vechi timpuri, satul Tabani și așa-numita ocină pustie Mihălcăuți, cu o suprafață de 400 desetine¹ de pământ, care se mărginește cu ocinile Briceni și Colicăuți, nu au existat separat, dar din cele mai vechi timpuri au făcut parte din componența ocinii Tabani..., **care avea trei denumiri: Mihălcăuți, Mlinăuți și Tabani**”².

Prima mențiune documentară a satului Tabani datează din 24 aprilie 1520. Prin *Cartea dom-*

¹ Desetină – măsură a suprafeței în Rusia, egală cu 2400 de stânjeni pătrați (1,09 hectare) sau cu 240 de stânjeni în lungime și 10 în lățime. Stânjenul este egal cu 3 arșini. Un stânjen pătrat este egal cu 3 arșini în lungime, 3 arșini în lățime și 3 arșini în înălțime. Arșinul include 16 verșocuri. Desetina ca măsură a suprafeței a fost introdusă în Basarabia după lichidarea unităților de măsură românești – falcea, prăjina, pasul, palma etc., potrivit Regulamentului despre țăranii, sau agricultorii, liberi în Basarabia din 24 ianuarie 1834 (Tomuleț 2014, 297).

² ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 10-10 verso.

nească³, emisă la 24 aprilie 7028 (1520), Ștefan (Ștefăniță) Voievod (aprilie 1517 – ianuarie 1527) întărește câtorva boieri din neamul Șandrovici și Iacuș mai multe sate din partea de Nord a Moldovei. Conform *Cărții domnești*, „[...] au venit înaintea noastră și înaintea tuturor boierilor noștri moldoveni sluga noastră Crâstea și sora lui, Nastea, cneaghina panului Stârcea stolnic, fiii lui Isaico și unchiu lor, Șteful, și sora lui, Magda, fiii lui Buceațchi, și, de asemenea, unchiu lor, credinciosul nostru pan Grincovici, pârcălab de Hotin, fiul Vasutcăi, și nepoții lui de frate, Ion și fratele lui, Iurie, fiii lui Șandru Turcul, toți nepoții lui Cozma Șandrovici și a lui Iacuș vistiernicul, de bună voia lor, nesiliți de nimeni și nici asupriți, și au împărțit ale lor drepte [...] ocine⁴ și moșteniri” (Costăchescu 1943, 192-194). Enumerarea tuturor persoanelor care urmau să-și confirme proprietățile funciare nu este întâmplătoare. De numele câtorva boieri ce s-au adresat lui Ștefăniță Vodă la 24 aprilie 1520 este legată prima mențiune documentară a satului Tabani (Mlinăuți).

Izvorul indică și satele care urmau să fie întărite acestor familii boierești: „[...] Șendrești, care acum se numesc Cozmești, și cu loc de moară, pe apa Siretului, și Ionășești și satul Iurcești și Halaucești și Poganești, pe Sireti, și Midcălul și Șeacăul, deasupra Nistrului, și Ciabrăcăul, pe Prut, și Lemeșani, pe Vilia, și **Mlinouți** și Corbești, pe Zijia, și Deșevcani și Nesvoia și Criva, pe Prut, și Voropceani și Ioncouți, asemenea pe Prut, și Faurii, pe Zijia, și Răchiteni și Temeșani și Jugani” (Costăchescu 1943, 193).

Cum constatam anterior, vechea denumire a satului Tabani a fost Mlinăuți, localizat, conform informației din prima parte a documentului,

împreună cu satul Corbești, pe Jijia. Cunoscutul cercetător Mihai Costăchescu, analizând detaliat acest document, consideră că Mlinouții „[...] sânt poate Mlenăuții, din comuna Hudești, județul Dorohoi”, deși constată, mai jos, că „[...] acesta nu este așezat pe Jijia” (Costăchescu 1943, 201). Eroarea poate fi ușor depistată analizând integral acest document, în special, a doua parte a lui – acolo unde se indică satele care erau confirmate fiecărei familii boierești în parte. Dacă în prima parte a documentului satul Mlinouți este localizat împreună cu satul Corbești pe Jijia, în partea a doua – este amplasat pe Vilia. În izvor se arată destul de explicit că lui Șteful și surorii sale Magda, fiii lui Buceațchi, le-a revenit „[...] părțile lor, satele, anume Criva și Nesvoia și Deșevcani pe Prut și Corbești pe Zijia și **jumătate din Mlinouți, fără mori**” (Costăchescu 1943, 193). Pârcălabului Grincovici și nepoților săi de la frate – Ion și Iurie – le-a revenit „[...] în partea lor, satele[...] Iugani și Temeșani și Răchiteni pe Siret și Faurii pe Jijia, și Ioncouții și Voropcianii pe Prut și **jumătate de sat, de Mlinăuți cu mori pe Vilia**” ((Costăchescu 1943, 193). Prin urmare, deși în izvor se indică clar denumirea satului – Mlinouți (Млиновеци), Mihai Costăchescu folosește în textul tradus doi termeni – Mlinouți și Mlinăuți, așa cum ne indică sursa. În lucrarea dedicată *Istoriei ținutului Hotin*, istoricul Ion Gumenâi citând același document publicat de Mihai Costăchescu, dar publicat în colecția *Documente privind istoria României*, folosește termenul de Mlinăuți (Gumenâi 2002, 113-114), deși în izvor este folosit termenul Mlinăuți⁵. Cu această denumire – Mlinăuți –, localizat pe Vilia, satul figurează pe harta *Țara Moldovei în timpul domniei lui Ștefan cel Mare*, publicată în 2007 de istoricii Gheorghe Nicolaev și Sergiu Tabuncic⁶.

Spița neamului Șandrovici și repartizarea satelor acestei familii în *Cartea domnească* din 24 aprilie 1520 ne confirmă faptul că satul Mlinăuți a fost moștenit de familia Buceațchi și urmașii Vasutcăi și Ivașco Grincovici.

³ Carte (domnească) – act scris emis de o autoritate publică sau de o persoană particulară. Din punct de vedere al forței probante, cărțile se clasifică în *publice* și *particulare*, primelor acordându-li-se „mai multă credință” decât celor particulare. Cărțile erau emise de domn, adunare de stări sau obștească, de un înalt ierarh, dregător. Prin *Carte domnească* mai înțelegem un act scris de întărire a stăpânirii pământului (Instituții 1988, 72).

⁴ Ocina (dedină) – proprietate de pământ transmisă prin ereditate. Apare uneori cu calificarea de *călugărească*, *bisericească*, *mănăstirească*, *domnească*, *cnezească*, *a orașului*. Este sinonim cu termenul *baștină*, *dedină* și *moșie*. În procesul de privatizare și consolidare a proprietății, moșia are un rol de seamă și este orice „stăpânire locurească”. Dar ea nu este încă o adevărată proprietate ereditară, ci numai o stăpânire particulară a unei singure grupe familiale, devenită ereditară, dar „grevată de o serie de legături față de obște” (Instituții 1988, 336).

⁵ Istoricul Ion Gumenâi greșese când scrie că „printre satele întărite au fost Nesvoia și Criva (și Deșevcani – *V.T.*) pe Prut, care au revenit lui Șteful și Magdei, precum și satele Mlinăuți (Mlinăuți – *V.T.*), cu mori pe Vilia și Șerbiceni, care au trecut în partea lui Crâncovici (Grincovici – *V.T.*), pârcălab de Hotin” (Gumenâi 2002, 113). Șteful și Magda au primit doar jumătate din satul Mlinăuți și nu tot satul, cum scrie autorul.

⁶ *A se vedea* harta publicată de Gh. Nicolaev și S. Tabuncic (ținutul Hotin – satul Mlinăuți, pe Vilia).

Prin urmare, din această parte a documentului se poate ușor constata că satul Mlinăuți era amplasat pe Vilia și aparținea copiilor lui Buceațchi – Șteful și Magda – și urmașilor Vasutcăi și Ivașco Grincovici – pârcălabului de Hotin Grincovici și nepoților săi Ion și Iurie.

Proprietățile funciare indicate mai sus erau confirmate boierilor pe veci „[...] cu tot venitul, lor și copiilor și nepoților și strănepoților lor și răstrănepoților lor și întregului neam al lor, cine li se va alege mai de aproape, nestricat niciodată, în veci” (Costăchescu 1943, 194). Cât privește hotarele satelor, acestea urmau „[...] să fie din toate părțile după vechiul hotar, pe unde din veac au trăit” (Costăchescu 1943, 194).

Izvorul conține și informații indirecte, prin care se poate constata că toate satele nominalizate în prima parte a documentului erau atestate cu mult înainte de data semnării lui de Ștefăniță Vodă la 24 aprilie 1520 și aparțineau acestor familii de boieri. În izvor se menționează că „[...] ei au avut de la străbunul Domniei mele, Alexandru Voevod (martie 1449 – octombrie 1449, februarie 1452 – 1454, februarie 1455 – mai 1455), și de la înaintașii noștri, de la Iliș și de la Ștefan (al II-lea) Voievozi (asociați la domnie, august 1435 – decembrie 1442), pe aceste mai sus scris sate” (Costăchescu 1943, 193). Prin urmare, satul Mlinăuți poate fi datat documentar, deși indirect, în timpul domniei lui Iliș și Ștefan al II-lea, în anii '30-'40 ai sec. al XV-lea, sau, poate, chiar și mai timpuriu. Mai mult ca atât, documentul la care ne referim relevă destul de explicit că Mlinăuți, localizat în ținutul Hotin, în timpul domniei lui Iliș și Ștefan al II-lea, avea statut de sat.

Ulterior, moșiile își schimbau proprietarii și denumirea. De exemplu, la 4 aprilie 1636, Vasile Lupu voievod, domn al țării Moldovei (1634–1653), întărește fostului vistiernic Gheorghe Roșca stăpânirea asupra mai multor sate: Volnăești, Negrești, pe Ișnovăț, Cosmești, pe Prut, Isbiște, Petrosul, Slobozia Zbiroae, Hlăpești, ținutul Lăpușna, Izbiște și Mateuți, ținutul Orhei, Tâmpesți, ținutul Suceava, Coteleva și Mihălcăuți, ținutul Hotin. În izvor se stipula: „[...] am dat și am întărit satul Tâmpesții în ținutul Sucevii și **jumatate de sat Mihălcăuții, în ținutul Hotinului, pe Vilia seacă**, cu heleșteie și cu loc de mori, pe care i le-a dat zestre soacra lui Sata Bârnoschioaie postelniceasă, ce i-a fost dreaptă ocină împreună cu boerul ei

Barnoschi postelnic, ca să le fie cu tot venitul” (Boga 1929, 76, 81 (76-82)).

Nu vom pune în discuție schimbul de proprietari și de denumire a localității și moșiei Tabani, pe parcursul secolelor, care necesită un studiu special, grație volumului impunător de documente la acest subiect. Am dorit doar să atenționăm cititorul la variantele denumirii satului Tabani, pentru înțelegerea mai profundă a plângerilor țăranilor din satul Tabani, nemulțămiiți de modalitatea de repartizare a loturilor de pământ, în urma aplicării în Basarabia a reformei agrare din 14 iulie 1868, pe care ei au întreprins-o până la începutul secolului al XX-lea.

Natura reformelor

Pentru înțelegerea aplicării în Basarabia a Regulamentului agrar din 1868, la început, să punem în discuție natura reformelor care s-au petrecut în Rusia în această perioadă de timp. În evoluția istorică a Imperiului Rus, anii '50 ai secolului al XIX-lea au marcat o criză profundă de sistem, acutizată nu doar de contradicțiile interne legate de prezența sistemului iobăgist care reținea dezvoltarea țării, dar și de înfrângerea în războiul Crimeei (1853-1856), fapt care a servit drept motiv pentru promovarea unor reforme liberale în domeniile social-economic, politico-administrativ și cultural, al căror scop era modernizarea⁷ și europeanizarea țării.

Legitimitatea reformelor în Rusia era legată de faptul că, în dezvoltarea sa, societatea trece prin anumite perioade de reorganizare/restructurare internă, chemată de tendințele obiective de reglare a relațiilor și contradicțiilor sociale. Din acest considerent, existența anumitor sisteme de administrare și modernizarea lor este o legitate obiectivă, naturală în dezvoltarea socială. Sistemul administrativ devine, în așa fel, un component necesar fiecărei orânduirii sociale, ce pretinde la o existență individuală, iar birocrăția (componenta aparatului administrativ) prezintă prin sine acea pătură socială care realizează funcția administrării.

Statul, pentru a preîntâmpina destabilizarea întregului sistem, își asumă rolul de reformator al structurilor și instituțiilor vechi sociale – rolul de reglator al sistemului, când, învingând forțele de frânare, conservative, activează acele elemente

⁷ Prin modernizare subînțelegem schimbări de ordin calitativ, care au loc în structura socială a societății tradiționale.

sociale, în special liberale, care se pronunță pentru transformare în direcția modernizării. Statul se pomenește în fața dilemei – *reformă* sau *stag-nare*, *evoluție* sau *revoluție*. Respectiv, necesitatea reformelor devine una obiectivă și necesară. Instituțiile de stat vor alege reforma și calea evolutivă de dezvoltare a țării, evitând stagnarea și revoluția.

Însă modernizarea provoacă conflictul social, care se manifestă la nivel diferit. Conflictul cuprinde întreaga societate, manifestându-se ca un *conflict la nivel macro*: societatea se împarte în două lagăre dușmănoase – părtașii și dușmanii reformelor. Contradicția este obiectivă, din simplul motiv că în societate sunt forțe interesate în păstrarea sistemului tradițional și forțe care vor să-l schimbe. În Rusia, în prima jumătate a secolului al XIX-lea, masa de bază a populației nu avea o atitudine conștientă față de necesitatea reformelor.

Conflict la nivel micro este cel care are loc în interiorul unui grup relativ îngust, dar influent – al elitei dominante. Respectiv, era nevoie de timp, ca elita să conștientizeze necesitatea reformelor. În Rusia, în anii '50 ai secolului al XIX-lea, conflictul s-a manifestat în destabilizarea relațiilor și structurilor sociale bazate pe sistemul de iobăgie, ce devine frâna de bază în modernizarea țării. Lichidarea iobăgiei ar fi însemnat restructurarea radicală a întregului sistem și a statului propriu-zis și încercarea de a se atașa schimbărilor, care urmau să modernizeze țara.

Caracteristica generală a Regulamentului din 19 februarie 1861

Prin Regulamentul din 19 februarie 1861, în Rusia a fost abolit sistemul de iobăgie, țărani fiind eliberați și împroprietăriți cu pământ, pe care urmau să-l răscumpere în proprietate personală. Prevederile detaliate ale Regulamentului din 19 februarie 1861 (ПСЗРІ 1863, 128-134, 134-135, 135-138, 396-397), conform căruia țărani erau eliberați și împroprietăriți, erau complicate și variau de la zonă la zonă⁸. Însă prevederile Regulamentului intrau în vigoare numai după expirarea termenului de doi ani, termen în care proprietarii funciari urmau să-și reorienteze gospodăria de la forma de administrare iobăgistă

la una orientată spre economia de piață, de tip capitalist.

Împroprietărirea țăranilor era obligatorie. Pământ primeau doar persoanele de sex masculin. Reieșind din considerentul că, până la aplicarea reformei, țărani dețineau în folosință pământul de la moșieri, lotul pe care îl primeau țărani era împărțit în mărime maximală și mărime minimală și era distribuit nu fiecărui țaran în parte, dar prin intermediul obștii sătești. Mărimea minimală a lotului pe care o putea primi țaranul era egală cu $\frac{1}{4}$ din mărimea maximală (care, la rândul ei, se împărțea în mărime minimală și mărime maximală), aceasta variind de la regiune la regiune: **1. regiunile cu pământ nefertil** (necernoziom) (9 regiuni): maximală – 3-7 desetine, minimală – 1-2 $\frac{1}{3}$ desetine; **2. regiunile cu pământ fertil** (cernoziom) (8 regiuni): maximală – $2\frac{3}{4}$ - 6 desetine; minimală – 2200 stânjeni - 2 desetine (2400 stânjeni = 1 desetină); **3. regiunile de stepă** (8 regiuni) au primit loturi diferite: Samara, Saratov, Orenburg – 6 – 12 desetine, Novorossia – Herson, Taurida, Ekaterinoslav – 3 – $6\frac{1}{2}$ desetine, Vologda, Oloneț – 7 desetine. În cazul în care țaranul deținea un lot mai mare decât mărimea maximală, lotul ce depășea prevederile regulamentare era luat în favoarea moșierului; în cazul în care țaranul avea un lot mai mic decât mărimea minimală, lui i se dădea un lot în mărime minimală.

Conform datelor statistice din anii 1877-1878, în Rusia au fost eliberați 10 mln. de țărani/gospodării (22,5 mln. persoane de ambele sexe), care au primit, în mediu, câte 3,35 desetine de pământ. În realitate, pentru a exista, țărani aveau nevoie: în regiunile cu pământ fertil – de 5 desetine; cu pământ nefertil – de 8 desetine; sau, în mediu, – de 6,5 desetine. Respectiv, moșierii au acaparat de la țărani, în urma reformei, doar în 27 de gubernii ale Rusiei, 4 mln. desetine de pământ.

La baza răscumpărării lotului de pământ s-a pus nu mărimea sau fertilitatea solului, dar suma capitalizată, reieșind din criteriul: 6% din dijma pe care țaranul o plătea înainte de reformă. De exemplu, în gubernia Moscova, dijma pentru lotul cel mai mare pe care țaranul îl putea primi constituia 10 ruble: Alcătuiind ecuația – $100:6 = x:10 = (100 \cdot 10) : 6 = 1000:6 = 166$ rub. 66 cop. Suma fiind destul de mare și știind că țaranul nu o

⁸ Mai detaliat despre reformele liberale din anii '60-'70 ai secolului al XIX în Rusia, a se vedea: (Рудник 2013, passim; Riasanovsky 2001, 383-394).

va putea plăti, în ajutor a venit statul, plătind 80% din sumă, iar 20% urma să plătească țăranul⁹.

Împrumutul statului era acordat pentru o perioadă de 49 de ani, țăranul plătind pentru împrumut 6% din sumă. Din aceste 6%, 5% constituiau venitul statului pentru împrumut; 0,5% – cheltuieli organizatorice și 0,5% – achitarea împrumutului. Așadar, răscumpărarea i-a costat pe țăranii 2 miliarde de ruble, bani care au fost vărsați în vistieria statului. În consecință, țăranii au fost jefuiți de moșieri, care i-au deposedat de pământ, și de stat, care le-a luat banii.

Aplicarea în Basarabia a Regulamentului din 19 februarie 1861

În Basarabia Regulamentul din 19 februarie 1861 a fost aplicat etapizat, pornind de la specificul și situația socială din regiune. Respectiv, prevederile Regulamentului din 1861 s-au referit la un număr mic al populației, din considerentul că iobăgia (vecinia) a fost abolită în Țara Moldovei, încă în 1749, de către domnul fanariot Constantin Mavrocordat (aprilie 1733 – noiembrie 1735; septembrie 1741 – iulie 1743; februarie 1748 – august 1749; iunie 1769 – decembrie 1769). Regulamentul făcea referință doar la țăranii iobagi ruși care, de cele mai multe ori, au venit în Basarabia cu moșierii și funcționarii ruși, și la țăganii particulari (robi – curtenii, vătrașii și hoinarii), cealaltă categorie – țăganii Coroanei, care, încă în anii '30 ai secolului al XIX-lea, au fost incluși în categoria socială a țăranilor de stat (către anul 1861, aceștia aparțineau Ministerului Proprietăților Statului și Armatei Căzăcești de la Dunăre)¹⁰. Ei au fost eliberați în temeiul *Regulamentelor suplimentare cu privire la persoanele din regiunea Basarabia, eliberate în 1861 de dependența iobăgistă*, fiind trecuți în categoria țăranilor contribuabili. Acest Regulament a fost publicat în baza decretului Senatului din 2 martie 1861 și era alcătuit din 5 compartimente, care se refereau la: **1)** drepturile persoanelor eliberate de dependența iobăgistă; **2)** relațiile persoanelor eliberate de dependența iobăgistă cu proprietarii funciari în decursul a doi ani, după confirmarea acestui Regulament; **3)** încetarea relațiilor de dependență; **4)** îndeplinirea prestațiilor de stat și a dărilor de către

persoanele eliberate de dependența iobăgistă și **5)** realizarea acestui Regulament.

La momentul aplicării Regulamentului, în Basarabia locuiau 11681 iobagi, din care numai 100 practicau agricultura. Aceștia erau țăganii care, până la 1812, au fost robi, și țăranii ruși aserviți, aduși de către moșierii ruși în Basarabia după anexare (Purici 2011, 101), fapt reglementat prin legea din 15 martie 1845, care prevedea ca nobililor din Basarabia, care au proprietăți funciare în alte gubernii sau regiuni ale Imperiului Rus, să li se permită să dețină – pentru necesitățile vieții personale și pentru muncile casnice – țăranii iobagi, dar fără a-i implica în lucrările agricole (ПСЗРІ 1844, 134).

Regulamentul stipula că sistemul de iobăgie/robie a fost suprimat pentru totdeauna în Basarabia. Celor eliberați din această dependență li se acordă drepturi asemeni țăranilor liberi, înscriși în obștile satești, și celor așezați pe pământurile moșierești. Persoanele eliberate de sistemul de iobăgie, inclusiv țăranii de la curte (mulți din aceștia, în Basarabia, fiind țăgani), urmau a fi înscriși în categoria țăranilor liberi din cadrul obștilor satești, precum și pe pământurile moșierești și mănăstirești, în acele localități unde aceștia erau înscriși.

Însă prevederile Regulamentului nu intrau în vigoare din momentul semnării lui de către împărat sau al anunțului public făcut la 5 martie 1861 în parohii. Regulamentul prevedea că, în decurs de 2 ani, foștii iobagi/robi nu aveau dreptul de a pleca de la fostul moșier, fără acordul lui, cu excepția câtorva cazuri stipulate în Regulament (art. 12, 14 și 20) (ПСЗРІ 1863, 396-397).

Cele relatate atestă schimbarea statutului foștilor iobagi/robi, acordarea libertăților, drepturilor și privilegiilor de care aceștia puteau beneficia, deși modalitatea de implementare a acestor dispoziții nu a fost una ușoară.

Specificul aplicării în Basarabia a Regulamentului agrar din 14 iulie 1868

Regulamentul privind relațiile agrare ale țăranilor din regiunea Basarabia, stabiliți pe pământurile proprietarilor funciari, ale mănăstirilor și ale altor instituții ecleziastice (denumirea completă a Regulamentului),¹¹ a fost pro-

⁹ Despre aplicarea în Rusia a reformei agrare din 19 februarie 1861, a se vedea detaliat: (Зайончковский 1968; Томсинов 2012).

¹⁰ Mai detaliat despre emanciparea țăganilor în Basarabia, a se vedea: (Gherasim, Tomuleț 2021, 155-162).

¹¹ Documentul integral a se vedea: ANRM, F. 122, inv. 1, d. 424, f. 111-117. Regulamentul este publicat și în: (Гросул, Будақ 1956, 198-222).

mulgat de împăratul rus Alexandru al II-lea la 14 iulie 1868. El avea la bază principiile generale ale Regulamentului din 19 februarie 1861, dar reflecta un șir de particularități locale și nu se referea la problema desființării iobăgiei, din simplul motiv că țărani din Basarabia erau liberi sub aspect juridic. Regulamentul a abordat mai mult problema acordării țăranilor în folosință de lungă durată a pământului și stabilirea impozitelor. Aspectul privind modalitatea răscumpărării loturilor țărănești a fost reflectat puțin în Regulament, din considerentul că răscumpărarea lor se efectua în concordanță cu prevederile stipulate în Regulamentul din 19 februarie 1861. În Regulamentul din 14 iulie 1868 au fost stipulate doar acele particularități care erau specifice și reieșeau din situația concretă din Basarabia (Гросул, Будак 1956, 60).

Conform prevederilor Regulamentului, dreptul de a deține lot de pământ îl aveau țăranii căsătoriți, burlacii și mic-burghezii/târgoveții, care, la momentul publicării Regulamentului, aveau în proprietate terenuri arabile. De acest drept au mai beneficiat și țăranii care au fost incluși de recensământul fiscal din 1857 pe un anumit loc de trai, iar către 1868 și-au schimbat reședința. Suprafața lotului dat în folosință a variat între 8 și 13,5 desetine, sau, în medie, țăranii au primit câte 7,39 desetine de pământ. Mărimea lotului depindea de așezarea geografică, de fertilitatea solului, de numărul forței de tracțiune și brațe de muncă. Pentru județele Hotin, Soroca, Chișinău și Bender au fost stabilite două categorii de loturi (similar guberniilor ruse – mărimea minimală și mărimea maximală), iar pentru județele Iași, Orhei și Akkerman – o singură categorie. Cele mai mari loturi de pământ au primit țăranii din județul Bender – 10,5 – 11,5 desetine și din județul Akkerman – 13,5 desetine, iar cele mai mici loturi (8 – 8,5 desetine) – țăranii din județul Hotin¹². Analiza sistemului de repartizare a loturilor de pământ care s-a petrecut în satul Tabani va demonstra că în județul Hotin, în unele localități, țăranii au primit un lot mult mai mic decât cel stipulat în Regulament, iar alții, în general, nu vor primi pământ.

Acordarea loturilor de pământ țăranilor se efectua doar în urma unei înțelegeri mutuale cu proprietarii funciari; în caz contrar, rămâneau cu terenurile de care s-au folosit până la adopta-

rea Regulamentului. Ca și în guberniile interne ruse, țăranii din Basarabia puteau primi un lot suplimentar (așa-numitul „lotul lui Gagarin” – 1 desetină în plus), depunând cereri administrației locale și judecătorului de pace, care erau satisfăcute în decurs de 5 ani de la data elaborării actelor de dare în folosință a pământului. Lotul care urma să-l primească țăranul includea doar terenul arabil, care se afla la o distanță de sat ce nu depășea 10 verste¹³. Regulamentul specifica terenurile agricole care intrau în componența gospodăriilor țărănești: terenurile arabile, terenurile pe care erau ridicate construcții, grădini, livezi, cânepiște, prisăci, vaduri de adăpare și țarcuri pentru vite, spațiile dintre casele țăranilor, excepție făcând stradelele destinate circulației. În gospodăria țăranului nu erau incluse acele terenuri agricole și construcții ce aparțineau moșierului și persoanelor care îi deserveau moșia. În folosința țăranilor mai intrau iazurile și fânașurile de care ei s-au folosit până la adoptarea Regulamentului. Terenurile obștești aflate în posesia țăranilor rămâneau în continuare în proprietate permanentă a obștii sătești, în afară de loturile personale, care puteau fi transmise prin moștenire urmașilor sau cedate altor membri ai obștii. În cazul în care țăranul renunța la lotul de pământ, dreptul de preempțiune trecea la membrii obștii satului¹⁴.

Regulamentul stipula și îndatoririle țăranilor față de proprietar. Pentru lotul de pământ țăranii urmau să achite moșierului prețul pământului în muncă (până la reconvertirea la plata dării în bani) sau în bani, suma variind în dependență de județ: Hotin – 2 rub. 10 kop. – 2 rub. 50 kop.; Bălți – 1 rub. 80 kop.; Soroca – 1 rub. 80 kop. – 2 rub. 10 kop.; Orhei – 2 rub.; Chișinău – 2 rub. – 2 rub. 50 kop.; Bender – 1 rub. 40 kop. – 1 rub. 60 kop. și Akkerman – 1 rub. 20 kop. pentru o desetină de pământ pe an. Termenul de răscumpărare a lotului era de 20 de ani de la data aprobării Regulamentului, iar termenele achitării dării în bani – 1 aprilie și 1 octombrie, cu dreptul ca proprietarul să perceapă această dare cu jumătate de an înainte¹⁵.

Aplicarea în practică a Regulamentului din 14 iulie 1868 nu a fost una ușoară. La 5 martie 1870 Comitetul Principal Țărănesc a adoptat o decizie suplimentară privind explicarea și completarea

¹² ANRM, F. 122, inv. 1, d. 424, f. 113.

¹³ Versta – unitate de măsură rusească pentru distanțe folosită în trecut în Rusia, egală cu 1,067 km (Brebănuș, 1992, 1114).

¹⁴ ANRM, F. 122, inv. 1, d. 424, f. 112-114.

¹⁵ ANRM, F. 122, inv. 1, d. 424, f. 214-215.

Regulamentului din 14 iulie 1868, care urma să soluționeze un șir de probleme apărute pe parcursul aplicării în practică a Regulamentului (ПСЗРІ 1874, 227-228).

Înzestrarea cu pământ, în baza Regulamentului agrar din 14 iulie 1868, a țăranilor din satul Tabani, județul Hotin

Implementarea Regulamentului agrar din 14 iulie 1868, în special aplicarea în practică a sistemului de repartizare a loturilor de pământ în diferite localități ale Basarabiei, nu a fost una ușoară, ea a necesitat timp și efort din partea administrației județene, regionale și imperiale. Problema a apărut din cauza că unii proprietari funciari nu s-au conformat Regulamentului, și-au păstrat în proprietate cele mai fertile și mănoase loturi, au ales lotul în cea mai favorabilă amplasare geografică a moșiei, iar o parte din terenuri nu le-au inclus, sub diferite prețuri, în suprafața totală a loturilor de pământ ce urmau a fi repartizate țăranilor. Un exemplu în acest sens ne servește darea în folosință de lungă durată a loturilor de pământ țăranilor din satul Tabani, județul Hotin, de care ei au rămas nemulțumiți, prezentând pe parcursul anilor plângeri și cereri, în care solicitau soluționarea problemelor legate de repartizarea loturilor de pământ, care, în final, au alcătuit un dosar voluminos¹⁶ și altul mai mic¹⁷.

Despre nemulțumirea țăranilor din satul Tabani, cauzată de aplicarea în practică a Regulamentului agrar din 14 iulie 1868, aflăm din raportul președintelui Congresului conciliatorilor în litigiile funciare din județul Hotin, din 15 martie 1871, adresat Administrației regionale pentru problemele țăranilor din Basarabia. În raport se menționa că, la 23 octombrie 1870, comunitatea țăranilor din satul Tabani s-a adresat Congresului cu rugămintea de a urgenta procesul legat de repartizarea loturilor de pământ. Din declarația Conciliatorului de sector în litigiile funciare constatăm că Actul statutar/reglementar prin care

țăranilor le-a fost repartizat pământul a fost deja adus la cunoștință și aplicat în practică, din care considerent acesta n-a prezentat, la 4 noiembrie, cererea țăranilor pentru a fi discutată în instanțele superioare, țăranii fiind informați de aplicarea în practică a Actului statutar în rezoluția făcută pe cererea prezentată de țărani Congresului. Administrația de plasă Briceni urma să aducă la cunoștința țăranilor că demersul lor, adresat Congresului conciliatorilor în litigiile funciare din județul Hotin, n-a fost examinat.

Din același raport mai aflăm că la 24 februarie 1871 țăranii s-au adresat Administrației regionale pentru problemele țăranilor din Basarabia, plângându-se că n-au fost înzestrați cu un lot deplin, conform Regulamentului agrar din 1868¹⁸.

Totuși, la 10 septembrie 1871, plângerea țăranilor este examinată la ședința Administrației regionale pentru problemele țăranilor din Basarabia. În timpul discuției s-a constatat că, în pofida faptului că Regulamentul din 14 iulie 1868 nu acorda dreptul țăranilor să-și aleagă loturile de pământ, drept ce revenea exclusiv proprietarilor funciari, Conciliatorul în litigiile funciare, urmând dispozițiile guvernului, era obligat să depună toate eforturile pentru a reglementa neînțelegerile dintre proprietar și țărani în problema repartizării loturilor de pământ, cum se indică în izvor: „[...] să le acorde toate mijloacele pentru buna existență, dar nu să-i împovăreze, prin acțiunile lui arbitrară, în care aceștia s-au pomenit acum”¹⁹. Deși moșia Tabani nu dispunea de mult pământ, existau totuși diverse posibilități de a aplica dispoziția guvernului privind repartizarea loturilor de pământ țăranilor, ceea ce s-a încercat a se face, fără pierderi pentru proprietarul moșiei.

Cele relatate de Administrația regională pentru problemele țăranilor din Basarabia pot fi confirmate de datele statistice din 1862 privind suprafața moșiei satului Tabani și a satelor limitrofe, care atestă că moșia satului, împreună cu moșia pustie Mihalcăuți, era una din cele mai mici din localitățile din jurul târgului Briceni (cedând doar moșiei din satul Bulboaca) (Tabelul 1).

Lotul pe care țăranii l-au primit în proprietate a fost repartizat în trei locuri ale moșiei: în vecinătate cu satele Cotiujeni, Caracușeni și Colicăuți.

¹⁶ Denumirea completă a dosarului: Дело по рассмотрению жалобы крестьян с. Табана, Хотинского уезда об отводе им земельных наделов, меньше определенных положением 1868 г. (ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 1-112).

¹⁷ Denumirea dosarului: Дело по рассмотрению жалобы уполномоченных общества крестьян с. Табан Ивана Робу и Семена Русса и крестьян того же села, в числе 39 человек, на постановление Хотинского уездного съезда, по ходатайству их жалобщиков, об исправлении уставной грамоты и о дополнительном отведении земли (ANRM, F. 329, inv. 3, d. 2152, f. 1-12 verso).

¹⁸ ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 3-3 verso.

¹⁹ ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 9.

**Suprafața moșiei satului Tabani și a moșiilor satelor limitrofe din județul Hotin
și numele proprietarilor funciari, la 1862***

Nr. c/o	Denumirea localității	Numele proprietarului (moșierului)	Suprafața	
			Desetine	Stângeni pătrați
1.	satul Balasinești	Marazli	2309	1314
2.	satul Bulboaca	Comar	1270	66
3.	târgul Briceni	Lișin	1775	-
4.	satul Ghilavăț	Druganov	1778	118
5.	satul Hlina	Russo și Ghițescu	1813	1263
6.	satul Grimăncăuți și Hrubna	Marazli	4385	1150
7.	satul Caracușeni cu 1/2 Trestieni	Stamati	6127	1812
8.	satul Colicăuți	Marazli	2364	1553
9.	satul Corestăuți	Dobrovolski	2400	2109
10.	satul Corjeuți cu Căcicani și 1/2 Lopatinți	Calmuțchi	5314	366
11.	satul Cotiujeni	Cazimir	3256	-
12.	satul Larga	Catarji	5200	700
13.	satul Tabani cu moșia pustie Mihalcăuți	Lisovski	1901	1896
14.	satul Trebisăuți	Cazimir	1997	23
15.	satul Trinca	Stroescu	2271	2000
Suprafața totală a moșiilor înregistrate în cele 182 de localități ale județului Hotin			347679	172

* *Zapisku* 1864, 143-149.

În vecinătate cu satul Colicăuți, lotul se întindea pe întreaga porțiune de sat, iar la o distanță de 3 stânjeni²⁰ trecea hotarul ce despărțea pământul proprietarei de casele sătenilor. Lotul moșieresei Lisovski (în izvor – Lisovskaia) prezenta forma unui dreptunghi, avea o lățime de 80 de stânjeni și o lungime de 450 de stânjeni. După pământurile moșieresei erau situate loturile țăranilor, cu o suprafață similară cu a loturilor proprietarei. Aceeași amplasare aveau loturile țărănești situate în vecinătate cu satul Cotiujeni. Amplasarea dată a loturilor țărănești crea permanent situații de conflict între țărani și proprietară, în special din cauza trecerii vitelor pe pământul moșieresc. În plus, deși țăranii au păstrat/primit loturile pe care le-au folosit înainte de reformă, suma dări-

lor, încasată de proprietară pentru pământul cedat, urma să se dubleze, ceea ce i-a nemulțumit pe țărani²¹.

Din raportul președintelui Congresului conciliatorilor în litigiile funciare din județul Hotin, prezentat la 12 iunie 1871 Administrației de plasă Briceni, constatăm că respectivul Congres, examinând plângerea țăranilor, a constatat că ei, într-adevăr, au primit câte un lot mult mai mic decât cel prevăzut de Regulament și loturile erau situate peste cel al proprietarei, din care cauză au loc permanente conflicte între țărani și proprietară. În plus, din cele prezentate de Conciliatorul în litigiile funciare, din întreaga suprafață a moșiei Tabani, în afară de pădure, țăranii au primit în proprietate 2/3, suprafață pe care ei au deținut-o în folosință și până la aplicarea reformei, din care considerent moșiereasa Lisovski le-a dat în folosință acele loturi, acordându-le dreptul de a se folosi de resursele de apă pentru animale și de a se ocupa cu pescuitul în iazul din apropierea satului. Din aceste considerente, Congresul a decis că moșiereasa Lisovski a procedat corect cu țăranii și le-a dat în proprietate acele pământuri pe care ei le-au folosit până la adoptarea Regu-

²⁰ Stânjen – una dintre cele mai vechi unități de măsură din Țările Române, care corespundea cu măsura veche germană – *klafter*, reprezentând aproximativ 2,23 metri în Moldova și 1,9665 metri în Țara Românească. Moldova nu a cunoscut o reglementare legală a stânjenului; totuși documentele atestă un *stânjen domnesc* (opt palme domnești), care a circulat concomitent cu *stânjenul „prost”*, dimensionând după „palma de om de mijloc”, mărimea acestuia variind după ținuturi și chiar localități. Diversele modele de stânjen au fost, la început, marcate pe pereții sau crestate pe bărnele bisericilor; mai târziu, marcate pe visteria s-a îngrijit să confecționeze stânjeni din lemn sau din fier, care în secolul al XIX-lea se încredințau judecătorilor: erau „stânjeni pecetluiți”, adică stampilați de autoritatea centrală (Tomuleț 2014, 552).

²¹ ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 9.

lamentului din 14 iulie 1868. Administrația regională pentru problemele țăranilor din Basarabia n-a susținut plângerea țăranilor, bazându-se pe decizia imperială din 29 martie 1869, articolul 8 al Regulamentului din 14 iulie 1868, care prevedea că țăranilor li se acordă acel pământ de care ei s-au folosit până la aplicarea reformei, și articolul 2 al dispoziției din 20 martie 1870, în baza căruia țăranii nu aveau dreptul să ceară schimbarea loturilor de care s-au folosit cu cele moșierești. Administrația de plasă Briceni urma să aducă la cunoștința țăranilor decizia luată de Administrația regională pentru problemele țăranilor din Basarabia²².

La 17 mai 1876, Conciliatorul în litigiile funciare a sectorului trei, județul Hotin, Petru Cercez, însoțit de țărani de încredere din satul Colicăuți – Florea Lavric și Ștefan Hadârca – și cei din mahalaua Briceni – Terentie Sânciuc și Eftenie Motovâlnic –, au întrunit obștea satului și le-au adus la cunoștință termenul de perfectare a Actului statutar de dare în folosință a loturilor de pământ și modalitatea de răscumpărare a lotului de pământ conform prevederilor regulamentare (doresc să răscumpere întreaga suprafață a lotului de pământ sau numai o parte) etc. Nemulțumiți de faptul că au primit un lot mult mai mic decât prevedea Regulamentul din 1868, țăranii au refuzat să semneze actul de dare în folosință a pământului²³.

La 23 mai 1876, conțopistul de plasă Andreev din administrația de plasă Briceni înregistrează încă 3 documente prezentate de locuitorii satului Tabani, care urmau să fie transmise Conciliatorului în litigiile funciare din sectorul trei al județului Hotin: **1)** cererea țăranilor din satul Tabani ce atesta faptul că n-au primit lotul deplin, stipulat de Regulamentul din 1868, și confirmarea că o parte din moșia Tabani, numită acum „moșia pustie Mihalcăuți”, cu o suprafață de 400 de desetine, a fost deținută de ei în folosință din cele mai vechi timpuri; **2)** confirmarea țăranilor din satul Caracușeni, care afirmă că știu, de demult, despre hotarele moșiei date, că pe acest pământ a fost construită o moară și un atelier de vopsit lână, care aparține locuitorului din Tabani Vasile Dodul, iar după moartea lui, a fost moștenită de feciorul său Dumitru Dodul; **3)** confirmarea țăranului Gheorghe Lavric, din satul Colicăuți,

care afirma că știe, de multă vreme, că pământul unde a fost construită moara se afla în folosința țăranilor din satul Tabani, cu acordul moșierului Lisovski²⁴.

Soluționarea problemei s-a dovedit a fi anevoioasă, a necesitat timp și multe eforturi din partea țăranilor și împuterniciților obștii satești. Dificultatea consta nu doar în refuzul proprietarei moșiei de a le acorda țăranilor lotul stipulat în regulament, prin separarea moșiei Mihalcăuți de moșia Tabani, dar și de obstacolele de ordin birocratic cu care s-au ciocnit în diferite instanțe ținutale, guberniale și imperiale în timpul încercării de a-și rezolva problemele de ordin funciar. Însă țăranii au manifestat răbdare, perseverență și îndrăzneală.

Pentru a putea soluționa problema, la 11 martie 1878, la dispoziția Administrației regionale pentru problemele țăranilor din Basarabia din 11 octombrie 1877, Conciliatorul în litigiile funciare din sectorul trei al județului Hotin Petru Cercez s-a deplasat la fața locului, în satul Tabani, și în prezența membrului administrației de plasă Briceni Matei Roibu și a țăranilor de încredere din mahalaua Briceni, Tudor Vacarciuc, Fiodor Popovciuc, Procopie Pincasi, Ioachim Mariiciuc, Serghei Mariiciuc și Vladimir Gorețchi, a adus la cunoștința țăranilor decizia Congresului conciliatorilor în litigiile funciare din județul Hotin din 1 noiembrie 1872, anunțându-i că, în cazul în care nu vor fi de acord cu decizia luată, au dreptul de a o contesta, în decurs de 3 luni, în fața Administrației regionale. Țăranii au răspuns că deja de 4 ani se folosesc de pământul repartizat și că loturile care le-au revenit și n-au fost arate în octombrie 1872 au fost arate la dispoziția proprietarei Maria Lisovski, iar în 1873 le-au primit deja pregătite pentru a fi cultivate²⁵.

Însă, nemulțumiți de decizia Congresului conciliatorilor în litigiile funciare din județul Hotin, la 3 iunie 1878, țăranii se adresează din nou cu o rugămintă/cerere Administrației guberniale pentru problemele țăranilor din Basarabia. Ei scriau că, la 11 martie 1878, Conciliatorul în litigiile funciare din sectorul trei al județului Hotin le-a adus la cunoștință decizia sa și a Congresului conciliatorilor în litigiile funciare din județul Hotin din 1 noiembrie 1872 privind cererea lor de a schimba loturile lor cu cele ale proprietarei, lămurindu-le

²² ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 9-9 verso.

²³ ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 30-30 verso.

²⁴ ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 15-15 verso.

²⁵ ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 17-17 verso.

că, în cazul în care nu vor fi de acord cu decizia luată, au dreptul de a o contesta în decurs de 3 luni Administrației guberniale, drept de care ei și s-au folosit, aducând următoarele argumente:

1. Țăranii scriau că, după anunțul făcut de Administrația gubernială pentru problemele țăranilor din Basarabia și cererea lor din 28 mai 1876 adresată Conciliatorului în litigiile funciare din sectorul trei al județului Hotin, precum și copia recipisei din 8 mai, prezentată de Administrația de plasă Briceni despre primirea de la ei a celor trei documente scrise, ei continuă să nu se supună și să nu fie de acord cu deciziile luate de instanțele nominalizate privind darea în folosință a pământului.

2. În cererea depusă, țăranii demonstau că separarea, în timpul aplicării Regulamentului agrar din 1868, de la moșia Tabani a unei părți de moșie pustie, numită Mihalcăuți, cu o suprafață de 400 desetine de pământ, ce se mărginea cu moșiile Briceni și Colicăuți, cum afirmau strămoșii și cum confirmau bătrânii ce locuiau în sat, în vârstă de 80 și 90 de ani, această moșie a fost totdeauna parte componentă a moșiei Tabani, pe al cărei teritoriu era situat satul Tabani, aici fiind amplasate gospodăriile țărănești, grădinile, livezile și alte proprietăți agricole, ale căror urme pot fi observate și astăzi, și cele două cimitire vechi, situate pe această parte a moșiei, unde se odihnesc osemintele buneilor și străbunilor lor, care, ca și ei, prelucrau câmpul, se ocupau cu agricultura pe această parte de moșie, ce avea trei denumiri – Mihalcăuți, Mlinăuți și Tabani. Pământurile, proprietățile agricole și casele vechiului sat Tabani erau amplasate până în apropierea moșiei Lomașeni, care acum se numește Caracușeni, pe aceste pământuri strămoșii lor și chiar ei au îndeplinit boierescul (*панщина*), arau permanent pământul moșieresc cu plugurile lor, coseau, semănau și transportau cu boii lor pâinea boierului, plăteau moșieresei adetul²⁶, participau anual la clăci și puneau la dispoziție care în timpul zilelor de nart; pentru deținerea în folosință a loturilor pe această parte a moșiei Tabani, îndeplineau și alte dări și prestații moșierești, în baza obiceiurilor vechi, cum le-au îndeplinit și strămoșii lor, cerute de proprietar sau administratorul moșiei, din care considerent țăranii cereau să li se acorde a treia parte din această moșie – Mihalcăuți.

²⁶ Adet – taxă plătită de țărani moșierilor pentru deținerea în posesiune a loturilor de pământ (ANRM, F. 5, inv. 2, d. 51, f. 3).

3. Țăranii demonstau că, pe acea parte a moșiei, consăteanul lor Vasile Dodul avea în proprietate o moară de apă și casă, iar lângă stâncă, alți consăteni – Gheorghe Rotari și Procopie Tacu – aveau case de locuit, livezi, grădini și prisăci, pe care le dețineau în proprietate de mult timp și ale căror ruine pot fi observate și astăzi, din care considerent –, fără a mai vorbi de moșia vecină Mihalcăuți, care aparține moșierului Cristea și care se află în posesiunea moșieresei Lisovski, separată cu puțin timp în urmă de la moșia Tabani, numită acum moșia pustie Mihalcăuți, – țăranii considerau această parte de moșie ca parte integrantă a moșiei Tabani, iar oficialitățile județene n-au avut niciun drept s-o separe de la moșia Tabani și să-i lipsească de lotul deplin dat în folosință de lungă durată.

4. Fiind disperați, țăranii scriau că, în baza articolului 19, stipulat în Regulamentul din 14 iulie 1868, ei urmau să primească de la proprietară câte 8 desetine de pământ, în realitate însă 167 de gospodării au primit doar câte 4 desetine, 23 – câte 2 desetine, iar restul, 52 de gospodării, care s-au folosit de pământul moșieresc și aveau tot dreptul la lotul de pământ, n-au primit nimic, nici la început, când au fost repartizate loturile, nici ulterior, când au fost acordate loturi suplimentare.

5. Țăranii argumentau dreptul lor la proprietate, aducând dovezi convingătoare: *a)* cartea domnească (de întăritură) emisă de domnul Moldovei Petru voievod (Șchiopul) (septembrie 1582 – august 1591) din 25 mai 7097 (1589 – V.T.), ce stabilea hotarele satului, care au rămas neschimbate până în 1812, argument ce poate fi demonstrat prin planul hotarnicului Andronache Donici, alcătuit în același an la dispoziția Divanului Moldovei. Țăranii scriau că aceste documente se aflau, la data depunerii plângerii, în Primul Departament al Guvernului Regional al Basarabiei, de la care au trecut în instanțele judiciare și la Biroul Gubernial și Județean de Hotărnicie din Basarabia²⁷; *b)* o gramotă similară a Mitropolitului Moldovei și tranzacția între proprietarii moșiei Tabani, din care se poate lesne constata că Mihalcăuți, Mlinăuți și Tabani au consti-

²⁷ Biroul Gubernial de Hotărnicie din Basarabia – birou instituit în baza Regulamentului privind organizarea administrativă a regiunii Basarabia din 29 aprilie 1818, la început ca Birou Regional, în scopul descrierii topografice a proprietăților funciare din Basarabia (ANRM, F. 121, inv. 1, d. 248, f. 116 verso).

tuit întotdeauna una și aceeași moșie – Tabani; c) recunoașterea de către Congresul conciliatorilor în litigiile funciare din județul Hotin, prin recursul din iulie 1871, a nemulțumirii și protestului țăranilor privind repartizarea loturilor țărănești în trei locuri, departe de sat, cu trecerea, prin pădure, peste pământul moșieresc.

6. Țăranii scriau că modalitatea de repartizare a loturilor de pământ nu doar că este una neavantajoasă, dar grea și dăunătoare/păguboasă pentru ei, întrucât nu au unde pășuna vitele cornute, caii, vițee și celelalte animale și chiar păsările, fiindcă toloaca, de care se foloseau până atunci și care era aproape de casele lor, a fost luată de proprietar. Pământul de care ei se foloseau era situat la răsărit, în vecinătate cu satul Colicăuți, până la hotarele cu acest sat, iar la apus – în vecinătate cu satul Caracușeni, care se întindea până la marginea pădurii. Începând cu anul 1872, toloaca a fost arată și semănată de proprietara Lisovski. Țăranii urmau să ducă vitele la pășunat după pădure, în vecinătate cu moșia Cotiujeni, la o distanță de 4-5 verste de sat, unde le-a fost repartizat locul de imaș. Drumul care ducea spre imaș, trecea pe pământul proprietarei, iar vitele care intrau pe hotarul moșiei îi cauzau acesteia pagube, fapt pentru care ei erau permanent amendați.

7. Țăranii întrebau: dacă Mihalcăuții nu erau parte componentă a satului/ocinii Tabani, cum se explică prezența cimitirului vechi și toate indiciile sigure ca aici au fost case de locuit, grădini, moară, prisacă și rămășițele altor lucruri casnice care au aparținut consătenilor?

8. În cererea depusă pe numele Conciliatorului în litigiile funciare din județul Hotin, țăranii rugau ca, în cazul în care problemele lor nu vor putea fi soluționate în baza celor 3 documente prezentate de ei, atunci, în baza articolelor 53, 68, 77 și a punctului 1 din articolul 80 al Regulamentului din 19 februarie 1861 și a articolului 75 al Regulamentului privind instituțiile guberniale și județene pentru treburile țărănești, precum și a punctului 1 al articolului 130 al Regulamentului din 1868, cererea lor să fie direcționată pentru examinare Administrației guberniale pentru problemele țăranilor din Basarabia²⁸.

Țăranii rugau Administrația gubernială să țină cont de situația în care s-au pomenit după implementarea Regulamentului agrar din 1868, de

lipsa mijloacelor de existență și sărăcia care i-a adus la disperare, cerând ca în moșia/ocina Tabani să fie incluse „[...]” pământurile, pădurea și moșia pustie, numită Mihalcăuți, separată în timpul înzestrării lor cu pământ, din considerentul că pe această parte de moșie strămoșii lor și ei au îndeplinit boierescul, acolo aveau loturile lor, moșie care niciodată n-a fost separată, dar dintotdeauna a constituit o singură moșie – Tabani”²⁹. În cererea depusă au fost incluse numele a 193 de țăranii (în document sunt fixate toate numele țăranilor), confirmată la 3 iunie 1878 de starostele satului Tabani, Ion Dănilă Sitari, pe care era pusă pecetea comunității satești Tabani, plasa Briceni, județul Hotin³⁰. Deja la 23 iulie 1878, Administrația gubernială pentru problemele țăranilor din Basarabia cerea președintelui Congresului conciliatorilor în litigiile funciare din județul Hotin să-i prezinte dosarul în cauză și planul hotarnic cu repartizarea loturilor de pământ date în folosință țăranilor din satul Tabani³¹.

Văzând că soluționarea problemei se târăgănează, la 29 septembrie 1880, țăranii se întrunesc la ședința adunării satești, în număr de 175 de persoane (în document sunt fixate toate numele țăranilor) care au primit în folosință pământ, și, reieșind din considerentul că șeful plasei Briceni Tudor Ursul le-a declarat că urmează să răscumpere lotul de pământ, însă ei n-au primit lotul deplin, hotărâsc să se plângă instanțelor superioare, alegând din rândurile lor împuterniciți, persoane de încredere, oameni cinstiți – în persoana lui Onofrei Vasile Sitari și Vasile Petru Gaina –, care urmau să-i reprezinte în toate instanțele. Actul în cauză a fost semnat prin pecetea starostelui satului Tabani, plasa Briceni, Ion Dănilă Sitari, prin pecetea comunității satești Tabani, plasa Briceni, județul Hotin, și semnătura conțopistului Kveatkiski³².

În plus, țăranii au prezentat lista celor 57 de țăranii (în demersul oficial din 30 noiembrie 1880 – 52 de persoane), care n-au primit deloc pământ, în document figurând familiile: Zaporojan, Traista, Burca, Babiciuc, Coca, Sitari, Chisari, Găina, Bolduma, Guțuleac, Banarița, Duplachi, Vâzdoagă, Boldul, Rusu, Vacarița, Leașoc, Buglean, Leporda, Damian, Nirones, Antoci, Șerbeț, Cuzmenco, Giclean, Ungurean, Velnicer, Lupul, Ban-

²⁸ ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 10-11 verso.

²⁹ ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 12.

³⁰ ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 12-13 verso.

³¹ ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 13 verso-14.

³² ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 26-27.

ciul, Velnicer, Chicaroș, Sârbul, Gârjev, Trestian, Jurat, Russu, Melniciuc, Caralaș ș. a.³³ Analizând lista în cauză, putem constata că în ea figurau majoritatea familiilor din sat, inclusiv cele tinere, care abia își organizau o gospodărie, și cele care s-au ruinat și au sărăcit.

Nici tentativele ulterioare ale țăranilor de a primi un lot suplimentar și de a-și rezolva problema agrară nu s-au încununat de succes. Pentru executarea dispoziției din 15 ianuarie 1881 a Administrației guberniale pentru problemele țăranilor din Basarabia, la 26 ianuarie, Administrația de plasă Briceni oferă acestei instituții adresa țăranilor Onufrie Sitari și Vasile Găina, împuterniciți din partea obștii satești, care confirmau că au făcut cunoștință cu dispoziția Administrației guberniale pentru problemele țăranilor din Basarabia din 15 ianuarie privind demersul lor de a primi un lot suplimentar³⁴.

La 24 februarie 1881, șeful Secției administrației locale a Ministerului de Interne scria guvernatorului Basarabiei că împuterniciți din partea obștii satești Tabani, țăranii Onufrie Sitari și Vasile Găina, s-au adresat Ministerului de Interne cu o plângere în care scriau că nu li s-a repartizat corect lotul de pământ. Secția administrației locale a Ministerului de Interne ruga pe guvernatorul Basarabiei să-i pună la dispoziție toate materialele pe acest caz, pentru a putea raporta ministrului de interne³⁵.

În ședințele din 3 aprilie și 27 februarie 1881, Administrația gubernială pentru problemele țăranilor din Basarabia pune în discuție plângerea țăranilor Onufrie Sitari și Vasile Găina, trimisă spre examinare de Ministerul de Interne, în care aceștia erau nemulțumiți de decizia Administrației guberniale din 1 februarie 1880 cu privire la redistribuirea loturilor de pământ, însă fără a încerca să soluționeze problema³⁶.

La 18 iulie 1881, șeful Secției administrației locale a Ministerului de Interne scria din nou guvernatorului Basarabiei că n-a primit răspuns la demersul instituției din 24 februarie în legătură cu plângerea adresată Ministerului de către țăranii din satul Tabani Onufrie Sitari și Vasile Găina, care scriau că în suprafața lotului de pământ de care dispunea moșia n-au fost incluse 400 de desetine

de pământ; că 60 de familii de țărani ce aveau dreptul la lotul de pământ n-au primit acest lot, în pofida numeroaselor plângeri și demersuri; că conciliatorul local în litigiile funciare, în timpul perfectării dosarului de acordare a loturilor de pământ pentru moșia Tabani, a mințit că din partea țăranilor n-au fost plângeri și că țăranii n-au cerut loturi suplimentare de pământ. Din documentele care au fost examinate la ședința Administrației guberniale pentru problemele țăranilor din Basarabia din 1 februarie 1880 se poate lesne constata că țăranii din satul Tabani s-au adresat Administrației guberniale încă în iulie 1878, având decizia conciliatorului în litigiile funciare din județul Hotin din 1 noiembrie 1872, adusă la cunoștința țăranilor în martie 1878, în baza căreia era confirmată redistribuirea loturilor de pământ între țărani și proprietara Maria Lisovski, efectuată în septembrie 1873, și care a provocat nemulțumirea țăranilor, din cauza că moșia Mihalcăuți n-a fost inclusă în lotul prezentat pentru repartizarea terenurilor de pământ ale moșiei Tabani și, în consecință, mulți din ei n-au primit pământ, iar alții au primit un lot mult mai mic decât cel prevăzut de Regulamentul din 1868. Țăranii argumentau legitimitatea includerii ambelor moșii într-un singur lot prin faptul că proprietarul Lisovski a obținut moșia Tabani în urma a două acte de vânzare-cumpătare. Respectiv, despre cererea țăranilor de a li se acorda loturi suplimentare sau loturi noi în decizia Administrației guberniale nu se spune nimic. Din acest considerent, șeful Secției administrației locale a Ministerului de Interne cerea informații suplimentare cu privire la soluționarea cazului dat³⁷.

În loc să purceadă la soluționarea cazului, Administrația gubernială pentru problemele țăranilor din Basarabia solicită, la 5 august 1881, Secției administrației locale a Ministerului de Interne plângerea depusă de țăranii din satul Tabani Onufrie Sitari și Vasile Găina. La 17 august, Secția administrației locale a Ministerului de Interne pune la dispoziția Administrației guberniale cererea solicitată³⁸. Respectiv, soluționarea cazului se tergiversa.

În scurt timp, a urmat decizia Senatului Guvernant la plângerea țăranilor din satul Tabani Onufrie Sitari și Vasile Găina, care, făcând

³³ ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 28-28 verso.

³⁴ ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 32, 33.

³⁵ ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 34-34 verso.

³⁶ ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 35, 36.

³⁷ ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 37-39.

³⁸ ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 40, 41.

referință la punctul 2, art. 132 al Regulamentului din 1876, a constatat că plângerea în cauză n-a fost prezentată în conformitate cu cerințele regulamentare și, respectiv, a lăsat fără răspuns (n-a fost examinată) plângerea³⁹. La 30 octombrie 1881, Administrația de plasă Briceni a adus la cunoștința țăranilor dispoziția Administrației guberniale pentru problemele țăranilor din Basarabia din 24 octombrie, perfectată la cererea Ministerului de Interne. Prin această dispoziție țărani erau înștiințați că conciliatorul în litigiile funciare din județul Hotin urmează să informeze Ministerul de Interne: **1)** dacă într-adevăr în timpul implementării Regulamentului agrar locuitorii satului Tabani se foloseau de pământ pe moșia Mihalcăuți și cine în acea vreme era proprietarul acestei moșii; **2)** dacă moșia Mihalcăuți făcea parte din componența moșiei Tabani, când aceasta s-a separat, și în baza căror documente, precum și dacă proprietara moșiei Tabani Maria Lisovski a fost vreodată și proprietara moșiei Mihalcăuți. La 30 decembrie 1881, împuterniciții obștii țărănești Tabani țăranii Onufrie Sitari și Vasile Găina au făcut cunoștință cu decizia dată⁴⁰.

La 5 aprilie 1882, șeful Secției administrației locale a Ministerului de Interne scria din nou guvernatorului Basarabiei că șeful Comitetului Principal în soluționarea problemelor țărănești a prezentat spre examinare la ședința Ministerului de Interne cererea (cu o anexă) a împuternicitului țăranilor din satul Tabani, județul Hotin, ajutorului de avocat Majorov, în care acesta se plânge de acțiunile incorecte ale instituțiilor abilitate în perfectarea Actului statutar de repartizare a loturilor de pământ, privind redistribuirea loturilor țăranilor și neacordarea loturilor de pământ suplimentare țăranilor care n-au primit pământ deloc. Din dosarul prezentat de șeful Secției administrației locale a Ministerului de Interne se poate constata că, după depunerea dosarului, în iulie 1881, Secția administrației locale a rugat din nou pe guvernatorul Basarabiei să pună la dispoziție toate documentele de rigoare privind modalitatea de repartizare a loturilor de pământ țăranilor din satul Tabani. Însă, până la data trimiterii acestei cereri, documentele de rigoare n-au fost prezentate⁴¹.

La 23 aprilie 1882, problema în cauză este examinată de Administrația gubernială pentru problemele țăranilor din Basarabia, care constată că la 24 octombrie 1881 Ministerul de Interne a trimis cererea prin care solicita Conciliatorului în litigiile funciare din județul Hotin să examineze cazul, adunând toate informațiile veridice, și să le prezinte Administrației guberniale. În pofida acestor măsuri, soluționarea cazului nu se mișcă din loc⁴².

La 8 iulie 1882, șeful Secției administrației locale a Ministerului de Interne scria – deja a câta oară – guvernatorului Basarabiei că împuterniciții din partea obștii țărănești din satul Tabani Onufrie Sătari și Vasile Găina, în telegrama trimisă, scriau că, în pofida demersului din 18 iulie 1881 a Ministerului de Interne, prin care îi solicita Conciliatorului în litigiile funciare din județul Hotin să examineze cazul, problema lor așa și nu a fost soluționată⁴³. Nici demersul Administrației guberniale pentru problemele țăranilor din Basarabia din 16 iulie 1882, adresat Conciliatorului în litigiile funciare din județului Hotin, privind implementarea dispoziției Ministerului de Interne din 24 octombrie 1881, n-a dat rezultate⁴⁴.

Văzând că soluționarea cazului se ciocnește de obstacole serioase din partea instituțiilor de resort regionale și imperiale, țărani se adresează împăratului. La 2 septembrie 1882, șeful Secției administrației locale a Ministerului de Interne scria guvernatorului Basarabiei că împuterniciții obștii satului Tabani, județul Hotin, Onufrie Sătari și Vasile Găina, în telegrama trimisă pe numele împăratului, cereau să li se aducă la cunoștință decizia Ministerului de Interne, în baza telegramei trimise de ei încă la 1 iulie. Din dosarul Ministerului de Interne se poate constata că împuterniciții s-au adresat Ministerului la 24 februarie 1881. Ulterior, din cauza datelor incomplete ale dosarului, trimise în luna mai a aceluiași an de Administrația gubernială pentru problemele țăranilor din Basarabia, împuterniciții s-au adresat, la 18 iulie, Ministerului cu o nouă plângere, cerând soluționarea cazului. La 16 martie 1882, șeful Comitetului Principal pentru problemele țăranilor a transmis plângerea țăranilor prezentată de împuternicitul Majorov Ministerului de Interne, care, la 5 aprilie, o direcționează Administrației guberniale pentru problemele

³⁹ ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 42.

⁴⁰ ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 44-45, 46-46 verso, 47.

⁴¹ ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 48-49.

⁴² ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 49 verso.

⁴³ ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 50-50 verso.

⁴⁴ ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 51.

țăranilor din Basarabia, dar fără niciun rezultat. Nici demersul din 8 iulie nu s-a soldat cu succes⁴⁵.

Implementând decizia Ministerului de Interne din 2 septembrie 1882, Administrația gubernială pentru problemele țăranilor din Basarabia, la 16 septembrie, pune la dispoziția ministrului de interne copia hotărârii luate la 10 septembrie pe marginea plângerii depuse de împuterniciții satului Tabani Onufrie Sâtari și Vasile Găina⁴⁶.

La 13 octombrie 1882, membrul titular al Administrației județene Hotin pentru problemele țăranilor din Basarabia Tușinski prezintă Administrației două lămuriri referitoare la colectarea datelor cu referire la plângerea țăranilor din satul Tabani și tărăgănarea soluționării aplicării în practică a Actului statutar pentru locuitorii satului Pererita, județul Hotin, în care raporta că n-a tărăgănat soluționarea acestor întrebări, a întreprins toate măsurile de rigoare, adunând locuitorii comunității Tabani în cadrul unei adunări sătești, în timpul căreia aceștia au fost întrebați și consultați pe toate problemele care li s-au cerut, iar datele obținute urmau să fie prezentate Administrației în decurs de o săptămână⁴⁷.

După mai multe demersuri, la 29 octombrie 1882, Administrația gubernială pentru problemele țăranilor din Basarabia examinează problema în cauză, hotărând ca, suplimentar adresei trimise la 18 septembrie Secției administrației locale a Ministerului de Interne, să mai pună la dispoziția acestei instituții: **1)** plângerea țăranilor din satul Tabani în care ei scriau că n-au primit un lot deplin de pământ; **2)** plângerea prin care țăranii cereau redistribuirea loturilor de pământ primite; **3)** o explicație despre modalitatea de răscumpărare a lotului. În același timp, Secția administrației locale era informată că, în timpul cercetării cazului, niciuna din afirmațiile indicate în plângerea țăranilor nu s-a adeverit, propunând ca plângerea țăranilor să fie respinsă⁴⁸.

În pofida nereușitelor din acești ani în soluționarea problemei agrare, țăranii nu s-au lăsat înfrânți. La 6 mai 1884, împuterniciții comunității sătești Tabani, Onufrie Sâtari și Vasile Găina se adresează din nou Administrației guberniale pentru problemele țăranilor din Basarabia cu rugămintea de a redeschide cazul legat de modalitatea de repar-

tizare a loturilor de pământ sătenilor. Ei scriau că în cadrul Administrației guberniale trebuiau să se păstreze demersurile lor și demersul depus de împuternicitul lor Petru Grigore Majarov cu privire la repartizarea neechitabilă a loturilor de pământ sătenilor, amintind că atunci proprietara Maria Lisovski, iar acum urmașii ei n-au inclus în componența moșiei Tabani 400 de desetine de pământ din moșia, numită pustie, Mihalcăuți, atenționând asupra repartizării greșite a loturilor de pământ, efectuate în anul 1872, când conciliatorul în litigiile funciare Petru Cerchez, în timpul înzestrării țăranilor cu pământ, a tăiat o parte din pământul pe care ei l-au prelucrat până la aplicarea reformei, trecându-l în partea proprietăresei, iar lor dându-le pământ nefertil. În plus, până la 60 de familii de țărani n-au primit deloc pământul care le revenea conform Regulamentului din 14 iulie 1868. Deși, în rezultatul telegramei trimise de țărani pe numele împăratului, la 8 septembrie 1882, Administrația gubernială pentru problemele țăranilor din Basarabia a dat dispoziție Administrației de plasă Briceni să-i anunțe pe țărani în ceea ce privește executarea dispoziției Administrației guberniale din 24 octombrie 1881, că pentru aceasta a fost împuternicit membrul titular al Administrației județene Hotin în problemele țăranilor Tușinski, iar un alt membru titular, Lehe, trebuia să urmărească activitatea lui Tușinski, problema n-a fost soluționată. Împuterniciții scriau că, deși Tușinski a fost în sat, acesta n-a discutat nici cu ei, nici cu țăranii din sat pe problemele care îi interesau. Țăranii scriau că din 1882 ei nu știu nimic despre soarta cazului lor, nu știu unde se află dosarul, a fost rezolvat sau ba, sau a fost direcționat în Comitetul Principal privind aranjarea treburilor țărănești⁴⁹.

La 19 mai 1884, împuterniciții Onufrie Sâtari și Vasile Găina intervin cu rugămintea către Administrația gubernială pentru problemele țăranilor din Basarabia ca aceasta să dea dispoziția de rigoare pentru a le înmâna o copie a Actului statutar de repartizare a loturilor de pământ, care i-a fost prezentat împuternicitului lor Petru Grigore Majarov, din cadrul Judecătoriei de district Chișinău, care plecând pentru totdeauna din oraș, concomitent cu alte documente, a luat cu el și Actul statutar, de care ei acum au o strictă necesitate⁵⁰.

⁴⁵ ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 52-54.

⁴⁶ ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 59.

⁴⁷ ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 60-60 verso.

⁴⁸ ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 63, 64.

⁴⁹ ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 65-66 verso.

⁵⁰ ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 67-67 verso.

La 26 iulie 1884, plângerea împuterniciților Onufrie Sâtari, Vasile Gaina și a avocatului lor Petru Majarov este examinată la ședința Senatului Guvernant. În pofida argumentelor aduse de țăranii – insuficiența lotului de pământ; separarea greșită din cadrul moșiei Tabani a moșiei Mihalcăuți, cu o suprafață de 400 de desetine de pământ; acordarea loturilor de pământ peste fâșia de pământ a proprietarei; stabilirea greșită a prețului lotului de pământ, până la adoptarea deciziei finale a litigiului cu proprietara –, Senatul a decis să nu satisfacă doleanțele țăranilor din următoarele considerente: **1)** decizia despre acordarea loturilor de pământ țăranilor peste fâșia de pământ a proprietarei intrase deja în vigoare; **2)** plângerea țăranilor cu privire la insuficiența lotului de pământ nu putea fi satisfăcută, din cauza că, în timpul examinării cazului, s-a constatat că, până la adoptarea Regulamentului din 1868, țăranii s-au folosit doar de 711 desetine de pământ, suprafață care le-a fost pusă la dispoziție în urma repartizării loturilor, iar excluderea moșiei Mihalcăuți din suprafața loturilor predestinate pentru a fi repartizate țăranilor a fost recunoscută corectă, pe motivul că țăranii n-au prezentat la timp contestația de rigoare pe această problemă, în plus, moșia dată era proprietatea altei persoane⁵¹.

Peste puțin timp, la 7 septembrie 1884, Administrația gubernială pentru problemele țăranilor din Basarabia a ascultat decretul Senatului Guvernant din 16 iulie 1884 și a decis să aducă la cunoștința împuterniciților comunității satești Tabani, Onufrie Sâtari, Vasile Gaina – prin intermediul administrației de plasă, iar avocatului țăranilor Petru Majarov – prin intermediul poliției orașenești Chișinău, că plângerea țăranilor n-a fost satisfăcută⁵².

Fiind într-o situație disperată, la 3 octombrie 1884, 70 de țăranii, locuitori ai satului Tabani, se adresează cu o nouă plângere Administrației guberniale pentru problemele țăranilor din Basarabia, în care scriau că în timpul publicării Regulamentului din 1868, aveau gospodării individuale, au atins vârsta maturității, aproape toți erau căsătoriți și, deși nu s-au folosit de pământul moșieresc pe moșiile Tabani și Mihalcăuți, în baza Regulamentului din 14 iulie 1868 și a decretului imperial din 5 martie 1870, aveau tot dreptul la un lot de pământ. Însă, în pofida numeroaselor

cereri și plângeri, în baza dispoziției din 27 octombrie 1870 a Conciliatorului în litigiile funciare Cerchez, din sectorul cinci al județului Hotin, ei au rămas fără lotul de pământ prevăzut de Regulament. Administrația gubernială pentru problemele țăranilor din Basarabia a considerat justă decizia conciliatorului Cerchez. Țăranii scriau că, din cauza deciziei eronate a conciliatorului Cerchez, ei „[...] s-au ruinat complet, au ajuns la limita sărăciei, nu dispun de pâinea de toate zilele pentru întreținerea vieții, nici ei și nici familiile lor”⁵³. Țăranii se plâneau că au cheltuit bani și au pierdut timp prezentând petiții în diferite instanțe județene, regionale și imperiale, însă fără niciun rezultat. Între timp, instanța supremă în problema răscumpărării loturilor de pământ a confirmat moșieresei Lisovski modalitatea de răscumpărare a loturilor țărănești, fără consimțământul obștii. Ei scriau că, în baza Regulamentului din 14 iulie 1868, ei au dreptul la un lot suplimentar, din considerentul că au îndeplinit boierescul atât pe moșia Tabani, cât și pe moșia Mihalcăuți, aducând și alte argumente de rigoare⁵⁴.

La 5 octombrie 1884, plângerea celor 70 de locuitori ai satului Tabani, care au rămas fără pământ, a fost examinată la ședința Administrației guberniale pentru problemele țăranilor din Basarabia. Însă, și de această dată, petiția țăranilor n-a fost satisfăcută, drept motiv servind decizia Senatului Guvernant din 26 iulie, care a respins solicitarea țăranilor legată de acordarea loturilor de pământ⁵⁵.

Țăranii au rămas nemulțumiți de decizia Administrației guberniale pentru problemele țăranilor din Basarabia și s-au adresat Secției administrației locale a Ministerului de Interne. La 18 octombrie 1884, Secția administrației locale îi scria guvernatorului Basarabiei că împuterniciții țăranilor din satul Tabani, Onufrie Sâtari și Vasile Gaina s-au adresat Ministerului de Interne cu o petiție în care solicitau rezolvarea favorabilă a cazului lor, aducând argumentele deja cunoscute. Ministerul de Interne a direcționat petiția țăranilor guvernatorului Basarabiei, solicitând documentele de rigoare pentru a le putea prezenta la ședința Ministerului de Interne⁵⁶.

La 27 octombrie 1884, Administrația de plasă Briceni raporta – la adresa Administrației guber-

⁵¹ ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 68-69.

⁵² ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 70.

⁵³ ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 71-71 verso.

⁵⁴ ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 71-73.

⁵⁵ ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 74 verso.

⁵⁶ ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 75.

niale pentru problemele țăranilor din Basarabia din 30 septembrie – că împuterniciții comunității sătești Tabani Onufrie Sâtari și Vasile Gaina au fost deja înștiințați că plângerea lor a rămas nesoluționată⁵⁷.

Între timp, la 2 noiembrie 1884, demersul Secției administrației locale a Ministerului de Interne este luat în discuție la ședința Administrației guberniale pentru problemele țăranilor din Basarabia. În cadrul discuției, au fost examinate toate doleanțele țăranilor și aduse argumentele de rigoare, prezentate de instituțiile guberniale și imperiale pe marginea acestui caz: deciziile Administrației guberniale din 1 februarie 1880, a Senatului Guvernant din 26 iulie 1884 și a Administrației guberniale pentru problemele țăranilor din Basarabia din 5 octombrie 1884, care au lăsat nesoluționată problema țăranilor de pe moșia Tabani. Decizia respectivă a Administrației guberniale urma să fie prezentată Secției administrației locale a Ministerului de Interne⁵⁸.

S-a adevărit și afirmația țăranilor despre pierderea Actului statutar de repartizare a loturilor de pământ, care i-a fost prezentat împuternicitul lor Petru Grigore Majorov, din cadrul Judecătoriei de district Chișinău, și care, între timp, a plecat pentru totdeauna din oraș, luând, împreună cu alte documente, și Actul lor statutar. La 10 noiembrie 1884, Direcția polițienească din orașul Chișinău raporta Administrației guberniale în problemele țăranilor din Basarabia, că avocatul Majorov n-a fost găsit în oraș⁵⁹.

La 24 noiembrie 1884, plângerea împuterniciților țăranilor din satul Tabani, Onufrie Sâtari și Vasile Gaina este examinată la ședința Secției administrației locale a Ministerului de Interne și la cea din 6 februarie 1885, însă fără a se lua o decizie favorabilă în favoarea țăranilor, din simplul considerent că în 1880 pământul dat în proprietate a fost răscumpărat de către țărani, iar acordarea unor loturi suplimentare, în urma deciziei din 1 februarie 1880, a Administrației guberniale a fost considerată neîntemeiată⁶⁰. La 20 februarie 1885, Administrația gubernială pentru problemele țăranilor din Basarabia dă dispoziție Administrației județene Hotin pentru problemele

țăranilor de a aduce la cunoștința împuterniciților Onufrie Sâtari și Vasile Gaina decizia luată⁶¹.

În pofida acestei decizii, țăranii au continuat să-și facă dreptate, tinzând, la început, să obțină copia Actului statutar de repartizare a loturilor de pământ, luată de împuternicitul lor Petru Majorov. La 24 iunie 1885, împuterniciții țăranilor din comuna Tabani Onufrie Sâtari și Vasile Gaina, în memoriul adresat Administrației guberniale pentru problemele țăranilor din Basarabia, scriau că, la 19 mai 1884, ei au prezentat Administrației un demers prin care solicitau să li se pună la dispoziție o copie a Actului statutar, la care nu au primit răspuns, și insistau ca instituțiile abilitate să le satisfacă cererea⁶². Însă Administrația gubernială nu se grăbea să vină cu răspunsul de rigoare, considerând problema deja rezolvată.

Problema legată de nemulțumirea țăranilor din satul Tabani în legătură cu aplicarea Regulamentului agrar din 1868 reapare pe ordinea zilei la începutul secolului XX, când împuterniciții țăranilor Vasile Bogulean și Nicolae Ababii se adresează către Secția administrației locale a Ministerului de Interne cu o nouă petiție. La 14 iunie 1906, Secția administrației locale intervine către Administrația gubernială, punând la dispoziție cererea depusă de împuterniciții Vasile Bogulean și Nicolae Ababii și, repetat, adresa din 7 februarie privind tărăgănarea soluționării problemei țăranilor din satul Tabani, județul Hotin⁶³.

La 12 iulie 1906, guvernatorul Basarabiei comunica Secției administrației locale a Ministerului de Interne, la demersul acesteia din 14 iunie, că plângerile țăranilor au fost transmise membrului titular al Administrației județene Hotin în 1881 și 1882, au fost examinate, fapt despre care acesta a informat Secția administrației locale la 12 noiembrie 1882. Cât privește plângerea țăranilor despre dispoziția Administrației guberniale pentru problemele țăranilor din Basarabia cu privire la asigurarea lor cu pământ, aceasta a fost transmisă spre examinare Senatului Guvernant, dar a rămas fără de răspuns, fapt ce reiese din decretul Senatului din 24 iunie 1884, adus la cunoștința împuterniciților Onufrie Sâtari și Vasile Gaina la 27 octombrie 1884⁶⁴.

⁵⁷ ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 77-78 verso.

⁵⁸ ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 76.

⁵⁹ ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 79.

⁶⁰ ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 80-80 verso, 81-82.

⁶¹ ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 82 verso.

⁶² ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 83.

⁶³ ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 84.

⁶⁴ ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 85-85 verso.

La 7 septembrie 1906, șeful Secției administrației locale a Ministerului de Interne cere guvernatorului Basarabiei ca, la demersul din 12 iulie 1906 a împuterniciților țăranilor din satul Tabani Vasile Bogulean și Nicolae Ababii, care se plâneau de incorectitudinea asigurării lor cu pământ, să li se anunțe țăranilor că, în baza deciziei Administrației guberniale pentru problemele țăranilor și a Senatului Guvernant, petiția lor a fost respinsă⁶⁵. La 21 septembrie 1906, șeful administrației locale a sectorului 5, județul Hotin, este înștiințat de guvernatorul Basarabiei că demersul țăranilor transmis instanțelor regionale și imperiale prin intermediul împuterniciților Onufrie Sătari și Vasile Gaina a fost respins, cerând ca țăranii să fie înștiințați prin depunerea semnăturii⁶⁶.

Nemulțumiți de deciziile luate, țăranii cer Senatului instituirea unei comisii speciale în vederea soluționării cazului lor. În decretul Senatului Guvernant din 24 septembrie 1907, adresat guvernatorului Basarabiei, se menționa că la ședința Senatului a fost examinată petiția împuterniciților țăranilor din satul Tabani Vasile Bogulean și Nicolae Ababii despre instituirea unei comisii pentru soluționarea chestiunii privind asigurarea cu pământ a țăranilor din sat. Membrii Senatului cereau Administrației guberniale pentru problemele țăranilor din Basarabia să le pună la dispoziție informațiile și lămuririle de rigoare⁶⁷.

Guvernatorul Basarabiei încerca să explice instituțiilor imperiale nereușita soluționării problemei legate de asigurarea cu pământ a țăranilor din satul Tabani. Din raportul prezentat, la 22 noiembrie 1907, Senatului Guvernant de către guvernatorul Basarabiei, constatăm că, în baza Actului statutar de asigurare a țăranilor cu pământ, aplicat la 27 octombrie 1870 pe moșia satului Tabani, ce era proprietatea Mariei (Grigore Pantazi) Lisovski, soția funcționarului de clasa a IX-a Lev Lisovski (1793-1860), tot pământul destinat agriculturii constituia 1287 desetine 2283 stângeni pătrați, inclusiv 264 desetine și 1086 stângeni pătrați ocupat de pădure, care n-a fost inclus în suprafața lotului predestinat repartizării conform Actului statutar. Respectiv, pământul favorabil pentru lucrările agricole constituia 1023 de desetine și 1197 stângeni pătrați, dintre care: două tre-

imi – 682 desetine și 798 stângeni pătrați –, conform articolului 13 al Regulamentului din 1868, constituia lotul de pământ ce revenea țăranilor. Din numărul total de gospodării, dreptul la proprietate îl aveau 175 de gospodării țărănești, care au deținut pământ până la reformă, 19 – care nu s-au folosit de pământul moșieresc și 4 burlaci. În timpul repartizării loturilor de pământ, țăranii au declarat că, în afara moșiei Tabani, ei doresc să primească pământ și de pe moșia Mihalcăuți, declarând că această moșie aparține tot familiei Lisovski și intră în componența moșiei Tabani, și mai doreau ca și pământul ce se află lângă pădure să le fie repartizat. Țăranii erau nemulțumiți și de faptul că 23 de gospodării n-au primit deloc pământ, că loturile lor au fost repartizate dincolo de loturile proprietarei Lisovski, ei dorind să li se dea în proprietate loturile care sunt mai aproape de sat, în schimbul loturilor ce le-au aparținut până la reformă. Acest lucru era imposibil de realizat din considerentul că Regulamentul acorda dreptul de a alege pământul doar proprietarului. La 16 octombrie 1872, Conciliatorul în litigiile funciare din județul Hotin a perfectat proiectul de distribuie a loturilor de pământ peste fâșia de pământ a proprietarei, iar la 1 noiembrie 1772, Congresul conciliatorilor în litigiile funciare din județul Hotin a confirmat acest proiect. Cât privește moșia Mihalcăuți, situată în vecinătate cu moșia Tabani, guvernatorul scria că aceasta aparține funcționarului de clasa a IX-a Lisovski, a fost cumpărată de acesta de la moșierii Tihorachi, Elena Gheorghiu și alții, constituie o moșie separată și nu face parte din moșia Tabani, cum consideră sătenii. La 1 februarie 1880, Administrația gubernială pentru problemele țăranilor din Basarabia, unde s-au adresat țăranii, din motivele indicate *supra*, n-a soluționat petiția lor. Nici Senatul Guvernant, prin decretul din 26 iulie 1884, n-a soluționat plângerea împuterniciților Sătari, Gaina și Majarov. Despre decizia respectivă sătenii au fost anunțați la 27 octombrie 1884.

În ianuarie 1906, țăranii se adresează printr-o telegramă Ministerului de Interne, cerând să li se lămurească din ce cauză, în loc de 8 desetine, cum prevedea Regulamentul din 1868, ei au primit doar 4 desetine de pământ. La 7 februarie 1906, Administrația gubernială pentru problemele țăranilor din Basarabia prezintă informațiile de

⁶⁵ ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 86-86 verso.

⁶⁶ ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 87-87 verso.

⁶⁷ ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 88.

rigoare Secției administrației locale a Ministerului de Interne⁶⁸.

Abia la 6 iunie 1906, șeful administrației locale a sectorului 5, județul Hotin, cere permisiunea Administrației guberniale pentru problemele țăranilor din Basarabia de a aduce la cunoștința împuterniciților țăranilor din satul Tabani Vasile Bogulean și Nicolae Ababii decizia Administrației guberniale din 21 septembrie 1906, prin care demersul lor a fost respins. La 16 decembrie 1906, împuterniciții țăranilor Vasile Bogulean și Nicolae Ababii au luat act de decizia Administrației guberniale, prin depunerea semnăturii⁶⁹.

La 1 mai 1909 a urmat decretul Senatului Guvernământ, prin care cererea împuterniciților Vasile Bogulean și Nicolae Ababii de a crea o comisie specială pentru examinarea cauzei neasigurării cu pământ a țăranilor din satul Tabani, județul Hotin, cu 8 desetine de pământ, a fost considerată neîntemeiată de a fi examinată, din considerentul că acest caz a fost rezolvat definitiv prin decizia Senatului Guvernământ din 26 iulie 1884⁷⁰.

La 26 mai 1909, Administrația gubernială pentru problemele țăranilor din Basarabia dă dispoziție Administrației de plasă Briceni de a-i familiariza pe împuterniciții țăranilor Semion Russu și Vasile Ababii din satul Tabani cu decizia din 1 mai 1909, iar la 31 mai – aceștia, prin depunerea semnăturii, înștiințau organele de resort că au fost familiarizați cu decizia Administrației guberniale pentru problemele țăranilor din Basarabia din 26 mai 1909 și cu decretul Senatului din 1 mai 1909⁷¹.

Însă hotărârile respective nu i-au satisfăcut pe țăranii. La 4 august 1909, împuterniciții țăranilor Semion Russu și Vasile Ababii se adresează Administrației guberniale pentru problemele țăranilor din Basarabia cu rugămintea de a le pune la dispoziție copia decretului Senatului Guvernământ din 26 iulie 1884 și copia deciziei Administrației guberniale pentru problemele țăranilor din Basarabia din 1 februarie 1880, cu scopul de a-și face dreptate în continuare în instituțiile imperiale⁷².

La 22 august 1909, Administrata de plasă Briceni primește copiile decretului Senatului Guvernământ din 26 iulie 1884 și a dispoziției Administrației guberniale pentru problemele țăranilor din Basa-

rabia din 1 februarie 1880 cu privire la asigurarea țăranilor cu pământ și separarea pământurilor țărănești de cele moșierești, pentru a le prezenta țăranilor⁷³. Deși țăranii nu au fost satisfăcuți de deciziile luate, spiritele pentru o anumită perioadă de timp s-au liniștit.

Problema a reapărut în vara anului 1911, când, la 7 august, împuterniciții țăranilor Ion Robu și Semion Russu se adresează Administrației guberniale din Basarabia cu rugămintea de a le rezolva problema funciară. Ei scriau că la 23 iulie 1911, atât ei, cât și alte persoane, s-au adresat cu o cerere în care, în temeiul dispoziției Senatului Guvernământ din 26 iulie 1884, Administrația gubernială din Basarabia urma să adreseze o dispoziție Administrației de plasă Briceni de a accepta cererea lor privind asigurarea țăranilor cu loturi individuale și suplimentare de pământ, ulterior, de a înregistra această cerere în registrul Administrației de plasă și a o transmite Șefului Administrației județene Hotin și Congresului județean, pentru ca Administrația gubernială pentru problemele țăranilor din Basarabia să revadă Actul statutar de asigurare cu pământ a țăranilor din satul Tabani⁷⁴.

În pofida acestor demersuri, problema legată de asigurarea insuficientă a țăranilor cu pământ n-a fost soluționată nici de această dată. La 4 mai 1912, Primul Departament al Ministerului Justiției se adresează guvernatorului Basarabiei cu cererea de a soluționa problema țăranilor din satul Tabani, transmițând demersul împuterniciților țăranilor Ion Robu și Semion Russu din 19 aprilie 1912 și cinci anexe și solicitând documentele de rigoare, pentru a putea raporta ministrului Justiției⁷⁵.

Guvernatorul scria că, în baza Actului statutar de repartizare a loturilor de pământ, aplicat în satul Tabani la 27 octombrie 1870, se poate lesne constata că moșia dată era proprietatea soției funcționarului de clasa a IX-a Maria Lisovski, constituia 1287 desetine și 2283 stânjeni pătrați de pământ, inclusiv 264 desetine și 1086 stânjeni de pădure, care, în baza dispoziției Administrației guberniale pentru problemele țăranilor din Basarabia din 9 mai 1870, confirmată de guvernatorul general al Novorosiei și Basarabiei, a fost exclusă din suprafața de pământ ce urma să fie repartizată țăranilor. Din suprafața rămasă de 1023 desetine 1197 stânjeni, conform articolului 13 al Regulamentului din 1868, două treimi, ce constituia 682

⁶⁸ ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 89-92.

⁶⁹ ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 93, 94.

⁷⁰ ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 95-95 verso.

⁷¹ ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 97-89.

⁷² ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 99.

⁷³ ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 100-100 verso.

⁷⁴ ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 103.

⁷⁵ ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 107.

desetine și 798 stânjeni, urmau a fi repartizate celor 175 de familii care au deținut în proprietate pământul moșieresc, 19 – care nu s-au folosit de pământ și 4 burlaci. În realitate, țăranilor le-au fost repartizate 711 desetine și 579 stânjeni pe care ei le-au deținut în folosință pe termen lung: 167 de loturi câte 4 desetine și 315 stânjeni și 8 – câte 2 desetine și 1587 stânjeni pătrați. În timpul verificării Actului statutar, țăranii au declarat, și de această dată, că doresc să primească pământ și de pe moșia Mihalcăuți, susținând că aceasta este tot proprietatea Mariei Lisovski și face parte din moșia Tabani, pretinzând, concomitent, și pământul de lângă pădure. În plus, țăranii cereau ca cele 23 de familii, care până la reformă nu s-au folosit de pământul moșieresc, să fie și ele înzestrate cu pământ. Țăranii erau nemulțumiți și de faptul că loturile care le-au fost repartizate erau amplasate peste cele ale proprietarei, cerând ca acestea să fie schimbate cu loturile moșieresei – condiții neacceptate de Conciliatorul în litigiile funciare al sectorului trei Hotin. S-a mai constatat că, în cazul în care țăranii nu erau de acord cu deciziile luate, ei urmau să depună o petiție în decurs de trei luni, lucru pe care ei nu l-au făcut. La cererea proprietarei Lisovski, la 16 octombrie 1872, conciliatorul a pregătit proiectul de repartizare a loturilor de pământ, pe care Congresul conciliatorilor în litigiile funciare din județul Hotin, la 1 noiembrie 1872, l-a confirmat. La 1 februarie 1880, Administrația gubernială pentru problemele țăranilor din Basarabia, unde s-au plâns ulterior țăranii, a lăsat demersul lor fără răspuns. Mai târziu, plângerea împuterniciților țăranilor Onufrie Sătari, Vasile Gaina și Petru Majarov a fost transmisă Senatului Guvernant, care, la 26 iulie 1884, a lăsat și el plângerea țăranilor fără răspuns. La 27 noiembrie 1884, țăranii au fost înștiințați despre decizia Senatului. În ianuarie 1906, țăranii s-au adresat Ministerului de Interne, cerând explicații referitoare la faptul că au primit 4 desetine de pământ în locul a 8 desetine, însă și de această dată n-au primit răspuns. În 1909, împuterniciții țăranilor Semion Russu și Vasile Ababii s-au adresat din nou Senatului Guvernant, solicitând să se instituie o comisie specială care ar examina cazul lor. La 1 mai 1909, Senatul Guvernant a decis ca pe subiectul dat să nu fie aprobată o decizie, din motivul că problema în cauză a fost rezolvată definitiv prin decizia Senatului din 26 iulie 1884. Guvernatorul scria că, reieșind din considerentul că celor 175 de familii de țărani le-au fost repartizate 711 desetine și 579 stânjeni, în mediu, fiecărei familii i-a revenit

mai mult de 4 desetine și numai 8 familii au primit doar 2 desetine și 1587 de stânjeni, celelalte 167 familii au primit mult mai mult de 4 desetine. Celor 19 familii și 4 burlaci care n-au primit deloc pământ, însă au fost incluși în Actul de proprietate, li s-a explicat că, din cauza insuficienței de pământ, ei nu vor primi pământ, în baza art. 13 a Regulamentului din 1868⁷⁶.

La 12 mai 1912, împuterniciții țăranilor Ion Robu și Semion Rusu, din numele a 40 de țărani, aflând la 8 aprilie de decizia negativă a Congresului din 13 martie, cer Congresului conciliatorilor în litigiile funciare din județul Hotin să le pună la dispoziție copia deciziei în formă finală, adresându-se, la început, Congresului și șefului administrației locale, dar au primit răspunsul abia la 6 mai, din care cauză n-au putut prezenta la timp plângerea și rugau să li se prelungească termenul pentru prezentarea petiției⁷⁷.

La 28 mai 1912, Congresul conciliatorilor în litigiile funciare din județul Hotin transmite Administrației guberniale din Basarabia plângerea împuterniciților țăranilor Ion Robu, Semion Rusu și a altor țărani referitor la decizia Congresului din 13 martie privind refuzul Șefului sectorului 5 al administrației locale Hotin de a soluționa problema țăranilor⁷⁸.

Împuterniciții țăranilor Ion Robu și Semion Rusu, țăranii Vasile și Domnica Bogulean și alții, nemulțumiți de refuzul autorităților județene de a le rezolva problemele, prezintă, la 31 august 1912, Administrației guberniale o cerere prin care se revoltau de decizia Congresului din 13 mai, care a refuzat să modifice Actul statutar de asigurare a țăranilor cu pământ și să le acorde loturi suplimentare. Ei scriau că, cu o zi înainte de decizia din 13 mai, ei au prezentat, la 12 mai (în alt document – 11 mai), Administrației guberniale din Basarabia o petiție prin intermediul Congresului județean Hotin, dar nu cunosc soarta acestei petiții, având strictă necesitate de decizia finală, pentru a se plânge instanțelor superioare – Ministrului de Interne, Senatului, Dumei de Stat și Împăratului⁷⁹. Plângerea conținea 4 cerințe majore la care țăranii doreau răspuns și de care erau nemulțumiți: **1)** șeful administrației locale, care era obligat să le examineze plânge-

⁷⁶ ANRM, F. 329, inv. 1, d. 423, f. 108-109 verso.

⁷⁷ ANRM, F. 329, inv. 3, d. 2152, f. 6.

⁷⁸ ANRM, F. 329, inv. 3, d. 2152, f. 5.

⁷⁹ ANRM, F. 329, inv. 3, d. 2152, f. 9.

rea și, în termeni rezonabili, să le anunțe decizia, modalitatea și termenii de contestare, n-a făcut nimic în această privință; **2)** Congresul, Administrația gubernială și Senatul n-au pus în discuție chestiunea privind redactarea Actului statutar de asigurare a țăranilor cu pământ, iar soluționarea acestei chestiuni depinde de Senatul Guvernant, de dispozițiile acestei instituții din 25 mai 1898 și 25 octombrie 1896 ș.a.; **3)** toate greșelile și noile circumstanțe care apar în timpul dării în folosință pe durată lungă a lotului de pământ sunt rezolvate în baza legii, însă, reieșind din considerentul că Șeful administrației locale și Congresul conciliatorilor în litigiile funciare din județul Hotin au lăsat fără răspuns problemele lor, deciziile respective urmează a fi anulate, cu atât mai mult că soluționarea acestor probleme se face în prezența ambelor părți, lucru ce nu s-a făcut; **4)** Congresul județean n-a examinat petiția lor în baza dovezilor expuse de ei în plângere și în documentele prezentate și a deciziilor luate de Congres anterior, respectiv deciziile date nu sunt definitive și urmează a fi anulate. În temeiul celor expuse, țăranii cereau ca Administrația gubernială pentru problemele țăranilor din Basarabia să anuleze decizia Congresului județean din 13 martie 1912 și, în viitor, să procedeze conform legii⁸⁰.

Peste câteva zile, la 3 septembrie 1912, țăranii prezintă o nouă petiție, despre care Administrația de plasă Briceni îi informa, la 11 septembrie, că ea încă nu a fost examinată⁸¹.

În pofida plângerilor și a demersurilor întreprinse, problema legată de acordarea pe durată lungă a loturilor de pământ țăranilor din satul Tabani, cu un lot de pământ prevăzut de Regulamentul agrar din 1868, așa și nu a mai fost soluționată. La 5 septembrie 1913, împuterniciții țăranilor Ion Robu și Semion Rusu și cei 39 de țărani ce au susținut plângerea semnau o recipisă, prin care declarau că au făcut cunoștință cu decizia Congresului conciliatorilor în litigiile funciare din județul Hotin din 13 martie 1912, prin care era confirmată hotărârea Conciliatorului în litigiile funciare al sectorului cinci Hotin privind cererea țăranilor de a modifica Actul statutar de repartizare a loturilor de pământ și asigurarea cu pământ a celor 23 de țărani și 3 burlaci, ce se regăsesc în acest document, dar care n-au primit lotul respectiv, această cerere rămânând fără răspuns⁸².

⁸⁰ ANRM, F. 329, inv. 3, d. 2152, f. 7-8 verso.

⁸¹ ANRM, F. 329, inv. 3, d. 2152, f. 10-10 verso.

⁸² ANRM, F. 329, inv. 3, d. 2152, f. 16-16 verso.

Concluzii

Documentele de epocă în care este abordat subiectul pus în discuție în cadrul acestui studiu atestă că aplicarea Regulamentului agrar din 14 iulie 1868, în special repartizarea loturilor de pământ în diferite localități ale Basarabiei, a fost un lucru dificil, a necesitat timp și efort – atât din partea țăranilor, cât și din partea administrației județene, regionale și imperiale. Problema a apărut nu doar din cauza interpretării eronate a Regulamentului agrar din 1868, dar și pentru că unii proprietari funciari nu s-au conformat dispozițiilor regionale și imperiale, păstrându-și în proprietate cea mai bună parte a moșiei, beneficiind de acest drept regulamentar, alegându-și cele mai fertile și mănoase loturi, amplasarea geografică cea mai favorabilă a moșiei, iar în unele cazuri n-au inclus, sub diferite pretexte, o parte din terenuri în componența moșiei, pentru a fi repartizate țăranilor. Un exemplu elocvent, în acest sens, este tentativa țăranilor din satul Tabani, județul Hotin, de a primi în folosință lotul deplin de pământ în mărime de 8 desetine, prezentând pe parcursul anilor petiții și cereri în diferite instanțe județene, regionale și imperiale, în care solicitau soluționarea problemelor legate de repartizarea loturilor de pământ, care, convențional, pot fi compartimentate, cu mici întreruperi, în patru mari etape:

I. 15 martie 1871 – 20 octombrie 1882;

II. 6 mai 1884 – 20 februarie 1885;

III. 7 februarie 1906 – 22 august 1909;

IV. 23 iulie 1911 – 25 aprilie 1913.

Prin urmare, într-o perioadă de cca 45 de ani de la data anunțării reformei agrare la 14 iulie 1868, țăranii din satul Tabani, județul Hotin, timp de 17 ani au fost într-o corespondență permanentă cu instituțiile județene, regionale și imperiale în încercarea de a-și rezolva problemele legate de modul și specificul înzestrării lor cu pământ și 28 de ani – într-o stare de repaus relativ. În pofida curajului și dârzeniei, insistenței și perseverenței, tentativa țăranilor nu s-a încununat cu succes. În consecință, începând cu vara anului 1902, se va începe o nouă etapă în istoria sătenilor, când în mai – 59 de familii, iar în iunie – 140 de familii vor depune cereri de a se strămuta în regiunea Amur, Rusia, subiect care urmează a fi examinat într-un alt studiu.

Bibliografie

- Boga 1929:** L.T. Boga, Documente din secolul al XVII-lea (1601-1651). In: Arhivele Basarabiei. Revistă de istorie și geografie a Moldovei dintre Prut și Nistru, nr. 2, aprilie-iunie (Chișinău 1929), 76-82.
- Breban 1992:** V. Breban, Dicționar general al limbii române, vol. II (București 1992).
- Costăchescu 1943:** M. Costăchescu, Documente moldovenești de la Ștefăniță Voievod (1517-1527) (Iași 1943).
- Gherasim, Tomuleț 2021:** C. Gherasim, V. Tomuleț, Stăpâni și robi sau nobili și țigani în Basarabia (1812-1861) (Chișinău 2021).
- Gumenâi 2002:** I. Gumenâi, Istoria ținutului Hotin. De la origini până în 1806 (Chișinău 2002).
- Instituții 1988:** Instituții feudale din Țările Române. Dicționar. Coordonații: O. Sachelarie, N. Stoicescu (București 1988).
- Nicolaev, Tabuncic 2007:** Gh. Nicolaev, S. Tabuncic, Țara Moldovei în timpul domniei lui Ștefan cel Mare. Ținuturi, orașe, cetăți, ctitorii, așezări rurale atestate documentar (Chișinău 2007).
- Purici 2011:** Șt. Purici, Istoria Basarabiei. Note de curs (București 2011).
- Riasanovsky 2001:** N.V. Riasanovsky, O istorie a Rusiei (Iași 2001).
- Tomuleț 2014:** V. Tomuleț, Basarabia în epoca modernă (1812-1918) (Instituții, regulamente, termeni) (Chișinău 2014).
- Гросул, Будак:** Я.С. Гросул, И.Г. Будак, Крестьянская реформа 60-70 годов XIX века в Бессарабии (Кишинев 1956).
- Зайончковский 1968:** П.А. Зайончковский, Отмена крепостного права в России (Москва 1968).
- Записки 1864:** Записки Бессарабского областного статистического комитета, под редакцией Е.Н. Егунова, том. 2 (Кишинев 1864), 143-149.
- ПСЗРИ 1844:** Полное собрание законов Российской империи (собрание II), т. XVIII, часть 1, 1843, №16619 (Санкт-Петербург 1844), 134.
- ПСЗРИ 1863:** Полное собрание законов Российской империи (собрание II), т. XXXVI, отд. первое, 1861, №36650-36652, 36673 (Санкт-Петербург 1863).
- ПСЗРИ 1874:** Полное собрание законов Российской империи (собрание II), т. XLV, отд. первое, 1870, №48089 (Санкт-Петербург 1863), 227-228.
- Рудник 2013:** С.Н. Рудник, Великие реформы в России 1860-1870 годов: эпоха и люди (Санкт Петербург 2013).
- Томсинов 2012:** В.А. Томсинов, Крестьянская реформа 1861 года в России (Москва 2012).

Peasant unrest in the village of Tabani, Khotyn Uyezd in connection with the agrarian reform of 1868

Keywords: Tabani, Khotyn Uyezd, peasants, reform, protest, revolt.

Abstract: The introduction of the agrarian reform of 1868 led to a major and long-lasting conflict between the peasants of the Tabani village of the Khotyn Uyezd and the owner of the Lisovsky estate, information about which we found in an impressive archival file. The peasants were dissatisfied, because having lost the lands they used before the reform, they did not receive all the plots that they should have had according to the new rules. The claims of the peasants were set out in petitions sent to the Briceni Volost Council, the Bessarabian Gubernial Office for Rural Affairs, the Congress of Conciliators of the Khotyn Uyezd, the Governor of Bessarabia, and other authorities.

The main demands of the peasants can be found in five petitions and complaints addressed to the Bessarabian Gubernial Office for Rural Affairs: dated July 7, 1871, signed by 70 peasants; dated June 3, 1878, signed by 194 peasants; dated September 29, 1880, signed by 169 peasants; November 30, 1880, signed by 57 peasants and April 30, 1884, signed by 70 peasants. The complaints of the peasants are not only an important source in studying the specifics of the agrarian reform on July 14, 1868 in various areas of Bessarabia, but also the main source in studying the history of the village of Tabani, because they contain valuable information about the location of the village estate, its name (Mihalcăuți, Mlinăuți and Tabani), the main occupations of the inhabitants, the way they perform their duties towards the owner, the location of the village and the houses of some villagers (Gheorghe Rotari, Procopie Tacu, and others), the way of land appropriation (out of the 8 desyatinas of land provided by the new regulation, 167 villagers received 4 desyatinas each, 23 peasants received 2 desyatinas each, and the remaining 52 peasants received nothing by the time the petition was submitted). It is important that the peasants proved their right to property using old documents (princely charter of Peter VI the Lame dated May 25, 7097/1589, which established the boundaries of the estate, which did not change until 1812, as evidenced by the plan of the estate, made by order of Andronache Donici).

Крестьянские волнения в селе Табань Хотинского уезда в связи с аграрной реформой 1868 года

Ключевые слова: Табань, Хотинский уезд, крестьяне, реформа, протест, бунт.

Резюме: Внедрение аграрной реформы 1868 года привело к крупному и продолжительному конфликту между крестьянами села Табань Хотинского уезда и владельцем имения Лисовских, сведения о котором были обнаружены нами во внушительном архивном деле. Крестьяне считали, что их лишили земель, которыми они пользовались до реформы, и не дали им всех десятин, положенных по новым правилам. Претензии крестьян были изложены в прошениях, направленных в Бричанскую волостную управу, Бессарабское губернское по поселянским делам присутствие, Съезду мировых посредников Хотинского уезда, Бессарабскому губернатору и другим инстанциям.

Основные требования крестьян можно найти в пяти прошениях и жалобах, адресованных Бессарабскому губернскому по поселянским делам присутствию: от 7 июля 1871 г., за подписью 70 крестьян; от 3 июня 1878 г., за подписью 194 крестьян; от 29 сентября 1880 г., за подписью 169 крестьян; от 30 ноября 1880 г., за подписью 57 крестьян и от 30 апреля 1884 г., за подписью 70 крестьян. Жалобы, подписанные крестьянами, являются не только важным источником при исследовании особенностей проведения аграрной реформы 14 июля 1868 г. в различных местностях Бессарабии, но и основным источником при изучении истории села Табань, т.к. они содержат ценную информацию о местонахождении деревенской усадьбы, ее названии (Михалкэуць, Млинэуць и Табань), основных занятиях жителей, способе выполнения обязанностей по отношению к хозяину, о местонахождении деревни и домов некоторых селян (Георге Ротарь, Прокопие Таку и др.), способе владения землей (из 8 десятин земли, положенных по новому положению, 167 крестьян получили по 4 десятины, 23 – по 2 десятины, а остальные 52 крестьянина к моменту подачи прошения не получили ничего). Важно, что крестьяне доказывали свое право на собственность, используя старые документы (господарская грамота Петра VI Хромого от 25 мая 7097/1589 г., которая устанавливала границы поместья, не менявшиеся до 1812 г., о чем свидетельствует план поместья, сделанный по распоряжению Андронаке Донича).

26.04.2023

Dr. hab. Valentin Tomuleț, Universitatea de Stat din Moldova, str. A. Mateevici 60, MD-2009, Chișinău, Republica Moldova, <https://orcid.org/0000-0003-4696-2064>, e-mail: tomuletvalentin@yahoo.ro